

Mladika

3-93

ARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

7
117 986 1993

čnik - april 1993 L. 3000
tsile - aprile 1993

4577,3

COBISS

30 LET ZCPZ V TRSTU
PESEM BODI
NASIH SRC ODMEV
Pesem mladih 1993

MLADIKA 3

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVII. 1993

KAZALO

Odločilni trenutki za manjšino .	65
Andrej Arko: Gospod Cuszar .	66
Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da... .	67
Vladimir Kos: Pomlad v japonskih gorah .	68
Slovenci za danes: Sestra Tadeja Mozetič .	69
Vladimir Kos: Nesmrtni bogatin .	74
Alojzij Geržinič: Je krščanski svet zvest Kristusku Kralju? .	75
Pod črto .	76
Prof. Martin Jevnikar — 80-letnik .	79
Iz arhivov in predalov .	80
Martin Jevnikar: Odšla je goriška pesnica Ljubka Šorli Martin Jevnikar: V Argentini je umrl pedagog Vinko Brumen	81
Janko Jež: Ta dolg še ni poravnan! .	83
Saša: Draga Mirka .	85
Zaznamki .	86
Antena .	87
Zora Tavčar: Božja beseda .	92
Viktor Blažič: Sam sebi pretveza	93
Vida Valenčič: Osimo, meje in manjšine .	95
Ocene: Karel Mihael Attems: Slovenske pridige (M. Jevni- kar) .	96
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave	
Priloga: RAST 79-93	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

»IZPOSOJENO PISMO«

Cenjeno uredništvo,
v zvezi z Izposojenim pismom I. Ahli-
na v Mladiki 2-93 želim povedati, da moj
oče Vincenc Pangerc (1912-1981) ni spa-
dal v družino lenuhov, faliranih študen-
tov in stremuhov, temveč je bil pošten
partizan in zaveden Slovenec, ki ni prise-
gel Hitlerju. Prav tako nista spadala v isto
družino moj stric po mami strani Da-
nilo Petaros - Lisjak, ki so ga colotijevci
ob napadu na bunker v Borštu, 10. januar-
ja 1945, zverinsko mučili in nato nacisti
uničili v Rižarni, ter drugi stric po mami-
ni strani Josip Petaros, ki je kot partizan
padel v boju z Nemci nekje na Dolenj-
skem.

To pojasnilo sem dolžan njihovemu
spominu.

Hvala za gostoljubje!
S spoštovanjem
Boris Pangerc

Dolina, 26. aprila 1993

Ni dvoma. Posploševanje ni na mestu.
Zelo veliko poštenih in idealnih fantov je
šlo v partizane. Vredno pa se je kljub te-
mu zamisliti v stavek Alojza Rebule v raz-
pravi »Premišljevanje o Listini« (Edvard
Kocbek — pričevalec našega časa, Zaliv,
Trst 1975, str. 69): »V partizansko giba-
nje se je stekel tudi kriminalni element,
od morilca žene (L 65) do požigalca (L
81).« Preberite citirani mest v Listini (Slo-
venska matica 1967).

SPOMIN

Spoštovani!

23. maja 1993 bo dve leti, odkar nas
je zapustil Dušan Svetlič in odšel k Bogu
v večnost.

V počastitev njegovega spomina, mo-
jega nepozabnega soproga, pošiljam Mla-
diki dolarjev 100.- (sto). Saj spomin na to,
kako sva skupno čitala, mi ne bo nikoli
zamrl.

Želim in upam, da bo Mladika še dol-
go, dolgo obiskovala in razveseljevala na-
še domove. Saj smo Slovenci razkroplje-
ni po vsem svetu.

S spoštovanjem

Milena Svetlič

SLOVENIJA V LONDONU

Obnavljam naročnino za tekoče leto in
ker smo že v povelikonočnem času, se
opravičujem za zamudo.

Hvala vsem garačem pri reviji, ki zmo-
rejo redno postreči s tolikim kvalitetnim
materialom. Glasovi so ubrani, kulturni,
odprti na široko paleto slovenskega tren-
utka in kritično dovolj zaostreni, da omo-
gočajo opazovalcu na obrobju zaživeti z
njimi.

Mali velikonočni pih v Londonu je tren-
utno reprezentančna predstavitev Slove-
nije v veleblagovnici Liberty, na katero
opozarjajo barvani plakati na postajah
podzemeljske železnice »Putting Slovenia
on the Map«.

Lep pozdrav!

dr. Mitja Bregant

Slovenska družina
ima na mizi
mladiko

SLIKA NA PLATNICI: Pesem mladih v gle-
dališču Miela v Trstu 17. marca letos
(foto Križmančič).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Re-
bula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Odločilni trenutki za manjšino

Junij spet kliče na volitve. Čeprav bodo to le upravne volitve in povrh še zelo delne, saj bodo zajele šele dobro petino vsega volilnega zbora, bodo vendarle dobile izjemen političen pomen zaradi kritičnega trenutka, ki ga doživljata italijanska družba in država. Splošno razširjena korupcija, ki je bruhnila na dan kot gnojen tur, je razgalila vse šibkosti strankarskega sistema, ki je — nič več v službi skupnega dobrega — živel sam sebi in postal sam sebi cilj. Volitve naj bi pokazale, kakšne so posledice tega dolgega leta pretresov in gospodarske krize, ki ji je usojeno trajati dlje, kot bi si ta družba lahko privoščila. Po vseh znakih sodeč, je pričakovati temeljito zreševanje krščanskih demokratov in socialistov ter potrditev nezadržne rasti nove politične sile, Severne lige.

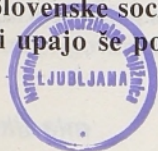
V Furlaniji-Julijski krajini bomo imeli deželne volitve, na Tržaškem in Goriškem tudi pokrajinske. Obe preizkušnji bosta po novih zakonih in pravilih sprejetih v deželnem svetu oziroma v osrednjem parlamentu, podobnim načelom pa sledi tudi zakon o večinskem sistemu za volitve senata, ki je bil plebiscitarno sprejet na referendumu kot izraz velike in splošne težnje po spremembah. (Resnici na ljubo bi veljalo pripomniti, da sta oba volilna sistema, tako proporcni kot večinski, enako dobra za upravljanje države ali občine, če imajo oblast v rokah pošteni in modri ljudje).

Prihodnje volitve pa so ključnega pomena predvsem iz našega, slovenskega, manjšinskega zornega kota. Oba nova zakona, tako deželni kot občinski — pokrajinski sledi slednjemu — hočeta izločiti manjše stranke iz predstavniških zborov in nagrajujeta zmagovalce. Oba sta bila sprejeta brez kakršnegakoli obzira za manjšine, predvsem za slovensko, ki še nima nobenega mehanizma, ki bi ji zagotavljal zastopstvo v izvoljenih telesih. Če je to do neke mere morda razumljivo za občinski zakon, ki je bil obravnavan in sprejet v osrednjem parlamentu, ki do sedaj ni imel posluha za našo manjšino, to bi ne smelo veljati za deželo, ki uživa posebne pravice prav po zaslugi posebnega statuta, priznanega zaradi prisotnosti slovenske manjšine. Ta ni imela nobenega zagovornika razen Slovencev pri Demokratični stranki levice. V posmeh priporočilom mednarodnih ustanov in slovenski zakonodaji, ki zagotavlja italijanski manjšini v Istri mesto v parlamentu, ne glede na številčno moč manjšine in celo število volilcev, je slovenska manjšina v Italiji prepuščena železni logiki številck.

Padla je v vodo tudi klavzula povezovanja: kot garjevo ovco so Slovensko skupnost odgnale Krščanska demokracija, Stranka demokratične levice in Stranka komunistične prenovе. Prevladali so sebični interesi, predvsem pa strah pred desnico na eni strani ter politično-ideološko pogojevanje na drugi.

Vodstvo slovenskih levičarskih sil si je s tem nakopalo hudo odgovornost, obenem pa ponovno dokazalo, da mu je nacionalno vprašanje postranska stvar. Ali pa bo morda slovenska levičarska baza spregledala? Nekateri znaki kažejo, da se nekaj premika in da so nekateri postali na to občutljivi. Slovenska skupnost, ki — naj bo to komunistom in bivšim komunistom všeč ali ne — velja za edino slovensko politično silo, je s presenetljivo lahkoto dobila tako na Tržaškem kot na Goriškem potrebne podpise za pokrajinske volitve. Med volilci je občutiti povišano temperaturo kot ob kritičnih trenutkih, ki zadevajo sam obstoj manjšine. Ob slovenski stranki se zbirajo resnični Slovenci, ki bodo nagradili pogum njenega vodstva, ko se je odločilo za samostojen nastop.

Slovenske socialiste, ki grozijo z »avtosuspenszijo« iz PSI, pa bi veljalo vprašati, s kakšnim pogumom si upajo še pozivati somišljenike, naj volijo za PSI na deželnih volitvah.

Gospod Cuszar

Andrej Arko

Gospoda Cuszarja sem si hodil večkrat ogledovat v lekarno na Mazzinijevi ulici. Bil je ponavadi belo odsojen za pulti, za katerimi ni manjkalo nakupovalcev. Prvikrat pa sem z njim spregovoril, šele dober mesec preden sem se oženil z njegovo hčerjo: ko sem ga prišel prosit za njeno roko. Marisa, ki je temeljito pripravila moj nastopni obisk, me je na zadnjih zmenkih ljubko prepričevala samo še o tem, naj govorim karseda mirno in naj se za vsako ceno obvladam. Kosilo je bilo neke razcvetene majske nedelje na prostem za vilo, kamor sem vstopil kar pri vrtnih vratih. To mi je nekoliko odneslo napetost; odpret je prišla Marisina mlajša sestra Federica s Pippom, škotskim ovčarjem, z mojim starim znancem s plaž v Marini Julii, kjer sva se z Mariso spoznala, in s kraških gmajn, kjer sva se spoznavala. Bevska je od radosti in Federica, ki je, tako sem bil prepričan, dobro vedela za svoje poslanstvo, mi je z desnico bliskovito popravila pričesko ter me v svoji najstniški pregnanosti hrupno napovedala, kot bi prihajal na dvor pred kralja.

Gospoda Cuszarja pa ni bilo.

Ob beli mizi pod pinijama se je motala Marisa in takoj sem ji videl v srce: prav sem do vrat sem zaslišal njen vzdih, ko me je zaznala in si ob tem dajala oprava s pogrinjki, ki so bili že zdavnaj pred tem lepo razporejeni.

»Papaa-a!« se je s potke sredi parkca zadržala gor v vilo Federica in videl sem, kako se v njej napenja slastna vznemirjenost pred predstavo, ki bi se že morala začeti. Marisa me je, še vedno stoje, s suhim glasom povabila, naj sedem. Pobožal sem Pippovo glavo in si jo podržal med kolena.

»Juho sem skuhala jaz!« je sladko zapela Federica; na mizi pa razen servisa, pribora in cvetja ni bilo še ničesar. Pippo me je milo pogledoval, ko sem lebdel v morečem brezčasju. Zakaj mi ni prišlo na misel, da bi si z aperitivom že kje medpotoma razklenil dušo?

»Marisa, imaš kaj kratkega?« sem po slovensko dahnil čez mizo, da bi ne bilo preočitno zaradi njene sestre. Deklico svojega srca — kakor da bi bila ukradena — sem v poldrugem letu kar nekoliko naučil slovensko; bila je negotova v slovnici, besedni zaklad pa je imela naravnost osupljivo neverjeten; včasih se mi je zdelo, da bi bili najini sprehodi lahko tudi enolični in dolgočasni, če se ne bi sproti zabavala z nekakšnim čudnim jezikom; zadnje čase me je na razglednicah in voščilnicah pozdravljala v kar spodobni slovenščini; in

bila je samo dvakrat v Sloveniji: ko so šli s šolo na Madžarsko in ko so se — vračali. Če naj rečem po pravici, težko sem razumel, da ni, preden ni spoznala mene, videla niti deset kilometrov daleč. »Jaz sem ga že tudi malo...« je dejala, ko se je obrnila do vrtnega žara, na katerem so bile steklenice in mi nalila. Konjak je pustila na mizi.

»Papaa-a!« je spet zavpila Federica.

»Si greš umit roke?« me je povabila Marisa. Ko sva stopala do vodnjaka, se je že komaj zadrževala: »Najbrž očeta ne bo. Ne daj nič na to. Jaz te imam rada...« in se je sunkovito sklonila, kakor bi hotela kaj pobrati; skoraj vsi mehki lasje so se ji razsuli pred obraz, kot bi se nanaglo razvezal pšenični snop. Zapustil sem jo in se vrnil k mizi. Pippo se mi je brž zamotal k nogam.

»Papaa-a, mi bomo kar začeli!« je odločila mala in se napotila proti hiši. V zraku je plala natanko tista poznopomladna nedelja, kakršna je bila takrat, ko smo pri nas v Dolu v dvoredih stopali v prvoobhajilnem sprevodu. Samo dve desetletji mlajši sem bil, a takratni nemir je bil skoraj podoben tokratnemu.

»Jetrni cmoki so premalo prepojeni,« je zastokala Marisa, čeprav se skoraj ni pritaknila juhe. Federico, ki je edina slastno zajemala, sem zagovarjal in še dodal, da na prostem dvakrat bolj tekne. Tako smo se v premolkih pretikali z besedami kot v kakem Fellinijevem filmu. Nenadoma pa je za mano nekaj tlesknilo, Pippo se je v hipu zganil, bevsknil in jo udrl v tisto smer. Marisa, ki mi je sedela nasproti, si je začela s prtičkom brisati ustne. »O, končno!« je ploskala z rokami Federica.

»Menda sem jaz tukaj edini, ki vas ne pozna«, je gladko dejal gospod Cuszar, mi kratko podal roko in brž sedel. Marisi je prišlo prav, da je lahko očetu postregla z juho, Federica pa je prenehala jesti in obdedela tiho kot miš. Gospod Cuszar se je nagibal nad juho, z desnico zajemal, z levico pa si pod brado pridrževal prtiček, kdaj posrebnil in se tako, ne da bi gledal drugam kot v krožnik, pomenkoval z mano:

»Marisa pravi, da naj bi bili strojni tehnik.«

»Da...«

»Kaj pa potem delate v arhivu?«

»V ladjedelnici imam na skrbi veliko zbirko z načrti ladij, žerjavov in druge strojne opreme, pa tudi z dvojniki prodajnih pogodb za stoletje nazaj.«

»Če vodite veliko zbirko, imate gotovo veliko plačo.«

»Kar, hvalabogu; zadoščala bi za Mariso in zame pa še za koga.«

»Bravo!« je mahoma zaploskala Federica, gospod Cuszar pa je prenehal zajemati juho. Počasi se je s svojim belim obrazom obrnil proti meni; za hip sem pogledal Mariso, zrla je predse.

»Vi ste... Slovan, ne?«

»Da, Slovenec sem, gospod Cuszar,« sem odgovoril ljubeznivo in samoumevno, kot bi mu pojasnil, da imam na vsaki roki po pet prstov.

Gospod Cuszar pa se je prijazno obrnil k Pippu in mu podal jušni cmok. Marisa je bliskovito pospravila krožnike na voziček in se napotila z njim po druge jedi. Takoj nato je napadla Federica:

»Papa, koliko pa ti pravzaprav hočeš za Mariso? Jaz bi...«

»Da ne bi morala od mize, Federica«, je gospod Cuszar hlastnil proti hčerki, mene pa odsekano vprašal:

»Koga bi volili, če bi bile danes volitve?«

»Odvisno od tega, kdo vse bi kandidiral; se pa ne zanimam toliko za politiko.«

»Ne? Za kaj se pa zanimate?«

»Za glasbo; pojem v moškem komornem zboru; vsak teden imamo vaje; za sabo imamo že več kot petdeset javnih nastopov.«

»Kaj pojedete?«

»Bariton; Marisa me je že spremljala pri klavirju.«

Marise pa dolgo ni bilo z jedmi; dogrevala jih je ali kaj. Potem je poklicala še sestro na pomoč. Z gospodom Cuszarjem sva ostala sama. Ubadal se je s Pip-pom. Juha mu je bila čudno bela lica pod očmi rahlo nadihnila z rdečico, da se je za hip zdel kot kak igralec v gledališki maskirnici.

»Vaši dekleti sta pridni in skrbni, tako urejen vrt imate!«

»Ne verjamem, da si tudi hiše od znotraj niste še ogledali — kadar sem bil v službi. Marisa mi kdaj kaj pove o vas... Veste, Marisa je še mlada, tudi vi ste še mladi... Marisa bo morala v življenju še kaj izkusiti, potem bo pa marsikaj laže presojala. Morda se bo ogledala še za kako službo, šla kaj v svet, spoznala ljudi, se dobro naučila kak tuj jezik... Človek se ne sme prehitro zadovoljiti s samim sabo.«

»Marisa že zdaj obvlada tri jezike.«

»Tri jezike. Kako tri jezike?«

»Materinega, očetovega in svetovnega...«

Gospod Cuszar je natanko vedel, kaj sem bleknil in takoj sem se spomnil Marisinih besed, naj bi govoril preudarno in umirjeno. Njegove sive oči so mi hitro povedale, da je nekaj takega moral slišati že iz Marisinih ust in da sem, obzirno povedano, nezanimiv. Njegov temotni molk me je pehal proč, ven, na ulico, ki je pridušeno hrumela izza žive meje. Iz ozadja sta prizvenkljali sestri z vozičkom in Federica je med zvonkim prigovarjanjem začela nanašati posodje na mizo,

V slovenska obzorja in čez

Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da...

- da ima argentinska Slovenska kulturna akcija po štiridesetletnem delovanju za sabo 150 knjižnih izdaj, preko 100 gledaliških predstav in koncertov, prav toliko kulturnih večerov in likovnih razstav, kar vse je bilo opravljeno z zastojnim delom, brez honorarjev...
- da je v Ljubljani v istih dneh, ko je izšla revija *Nova zaveza* z gradivom in slikami s procesa proti Nagodetovi skupini, kjer je bilo izrečenih več smrtnih obsodb, napravil Viktor Avbelj, tožilec na istem procesu, samomor...
- da je na svetu 40 milijonov anglikancev, a da pri njih obisk cerkve ne presega 1%...
- da v 90% sob na poštni direkciji v Ljubljani še zmeraj mirno visi Titova slika...
- da je v nanovo ustanovljeno škofijsko klasično gimnazijo v Ljubljani bilo za prvi razred prijavljenih 160 učencev, sprejetih pa 112...
- da je na podlagi raziskav neka nemška ustanova dognala, da je samo 73% Srbov krščenih...
- da je bilo v nedeljo 18. aprila v bivšem malem semenišču v Gorici srečanje njegovih nekdanjih gojencev, ki se je odvijalo v lepem prijateljskem vzdušju, z govori v italijanščini, slovenščini, furlanščini in latinščini...
- da je v času velikonočnih praznikov neko pismo potovalo iz Trsta v Ljubljano trinajst dni...
- da je PTT podjetje Slovenije dalo natisniti novi telefonski imenik v 230.000 izvodih...
- da je Aleksander Karadjordjević zahteval vrnitev nacionaliziranega posestva Brdo pri Kranju...

Marisa pa se je posvetila razrezovanju ledvene pečene, potem razdelila prvorezni radič in nalila vino ter me med tem kradoma pogledovala, kot bi hotela razbrati, ali so se stvari med tem, ko je ni bilo, ugodno razvijale. Izmikal sem se njenim pogledom, sicer mi je pa tisti hip bolj polnila dušo Federica s svojo preganjo brezskrbnostjo:

»Po juhi se prileže štirideset kapljic vina, to je en požirek, nazdravje!«

Ko sva z gospodom Cuszarjem trčila, sva si pogledala v oči: jaz pričakujoče, on nekako — utrujeno.

Zdelo se je, da nič ne more vneti bledosivosti njegovih oči. Bil je miren, odsoten in odločen hkrati. Že dalj časa sem vedel, da mi ne nasprotuje zato, ker bi bila z Mariso premlada; nasprotovanje je izviralo iz njegove podzavesti, ko sem ga s svojo navzočnostjo molče klical v tiste gluhe naborke njegove duše, ki so odmev mogoče doslej komaj slutili, glasovi pa se še niso nikoli iztrgali iz njih. Njegovo nasprotovanje meni je bilo, če je mogoče reči, nekakšen tihi, vsekakor privzgojeni prastrah. Drugače si tega nisem znal razlagati, niti po dolgih pogovorih z Mariso ne. Na vsak način pa se mi je to zdelo bedasto in zanj nevredno. Nekoč sva si šla z Mariso ogledat dom njegovega deda v Ažlo. Odkrila sva ga po daljšem poizvedovanju: do potresa so

Vladimir Kos

Pomlad v japonskih gorah

*Za koga ljubke češnje v hlad drhtite?
Vse naokrog z rjavo-sivkasto preprogo
so potí do njiv pokrite,
zaspano okna svoda dremajo.*

*Za koga z rožnatih svetov dehtite,
da dan za dnem se meri s praznikom?
Odšel je sneg.
Odšle lisice zvite.*

In lastovk ni nazaj v podstrešni dom.

*Na koga čakate, da kraj poti stojite
in veter zgiba šop zaves čez svod?
Morda pa — dolgo že mi govorite,
a mene polni novih cest ropot.*

imeli sosedni kmetje v njem skedenj. Marisa je šele tedaj od očeta zvedela, da je njegov ded govoril »neko drugo narečje« in da je bil poročen s Furlanko. Korenine so se odtlej poznale le še v priimku.

»Gospod Cuszar, zakaj se pa vi ne pišete Lucerta?«

Ustrašil sem se svoje nenadne predrznosti, kakor se kdaj v sanjah zdrznemo ob nehotenem in nepopravljivem koraku. Marisa me je obupano pogledala, po mojem bi me pod mizo brcnila, če bi me mogla; Federica pa je gledala negotovo in nejeverno. Toda isti hip se je zgodilo nekaj, česar si še pozneje nisem znal prav pojasniti: gospod Cuszar se je začel tenko, a zvonko hahljati. Prijel je za kozarec, klinknil z njim v mojega na mizi in med ostanki svojega smeha kratko pribil: »Na zdravje!« Tudi Federica, ki se ji je med tem posvetilo, je začela delati hrup. Marisa pa je ostala zadržana; in si je spet nalila. Potem smo se začeli mirno

pogovarjati o drugem in čudil sem se, da se pomenek ne vrne; sam si ga nisem upal zasukati. Šele ob nekem premolku med posladkom je Federica nenadoma sunkoma zganila z glavo vznak, da so ji lasje poplesali po zraku:

»No, gospod Lucerta, ali ste torej pripravljeni dati svojo hčer gospodu... gospodu Čuku?«

»Kaj tudi ti bi se že rada z njim poročila?« se je gospod Cuszar naredil sprenevedavega.

S ceste ni več prihajal hrup. Tihi popoldan je legel pod pinije, mi pa smo kar živahno kramljali — o navozu, ki so ga začeli graditi nad mestno vpadnico, o napovedanih poletnih koncertih, celo o premožni vedeževalki iz Furlanije, ki ima osebno stražo... Med vso to bledico se je sunkoma pojavil tenek, vendar izrazit curek krvi: Marisa je z zamajanim glasom oznanila, da se v kratkem namerava odseliti.

»Poroke naj ne bo še letos!« je okretno pristavil gospod Cuszar kot bi se pri fliperju s pritiskom prsta naglo odzval na padajočo kroglico.

»Odselila se bom kljub temu!«

Presenetila me je Marisina odločna namera, o kateri nisem prej ničesar vedel. Upal sem samo, da je ni navdihnil obup, pomočen v vino. Gospod Cuszar je začel ovijati prtiček okoli kazalca, Federica pa se je zasilila s tarnanjem, da bo ostala brez sestrine družbe. Vse skupaj sem razumel kot konec predstave, tragikomedije, ki ji ni bilo videti nadaljevanja. Tudi gospod Cuszar je že vstal in me povabil, naj le še pridem kdaj na obisk, tudi če Marise ne bo, saj navsezadnje se zdaj že poznamo in smo si... domači.

In sta s Pippom odšla v hišo. Federica je začutila, da njeno mesto ni več ob mizi. Vstala je, se poslovila kot kaka hišna v starih filmih in se v zadregi z nerazločnim pozdravom oddaljila. Z Mariso sva ostala sama. Pogovarjala sva se molče.

Poroka je bila na god Marisine mame Luise Cuszar, rojene Gianfranchi. Marisa je zahlipala. Že ko smo vstopili na novo tržiško pokopališče, kamor smo se odpeljali takoj po poročnem obredu. Na materinem grobu jo je popolnoma zvililo, pomagali sta ji moja mama in Federica. Ko smo tako zapeto praznje oblečeni sredi zgodnjepoletnega dopoldneva častili spomin na mojo taščo, ki je nisem nikoli videl, je za nami zaškrtal pesek: gospod Cuszar, ki ga ni bilo na poroki, je prinesel cvetje svoji ženi in obstal. Med nami je videl tudi mojo mamo in Federico.

In vmes je videl Mariso.

Brata in jaz smo odstopili in mu napravili pot. Ženske so ga zagledale, šele ko je od strani položil cvetje na grob. Pošepnil sem očetu. Sklonil se je h gospodu Cuszarju in ga povabil z nami na svatbo.

»Vse to bi lahko bilo tudi drugače,« je z negotovim glasom dejal gospod Cuszar.

Slovinci za danes

Zdomstvo - Emigracija

Sestra TADEJA MOZETIČ, San Lorenzo - Assunción, Paragvaj

Za to mlado in agilno sestro je Zora Tavčar zvedela preko dr. Irene Mislejeve, s katero si s. Tadeja občasno dopisuje. Prvotno si je Z.T. sicer želela intervjuvati skupino slovenskih sester iz Rosaria; te so tako rekoč ustvarile celo naselje sredi revnega in nerazvitega področja, tako da imajo danes tam cel šolski sistem od vrtca do univerze, z dijaškimi domovi in dvoranami ter delavnicami vred. Te slovenske šolske sestre so prišle tja okrog l. 1938 in so seveda danes že precej priletne, zato so svetovale eno od šolskih sester-Slovenk v Paragvaju. In ker je k sreči prišla s. Tadeja pravkar na dopust v Slovenijo, si jo je Mladika »rezervirala« kar v domu šolskih sester, v vili sredi zelenja tik pod ljubljanskim gradom. V gosposki tišini z velikim okusom urejene sprejemnice je potekal kar nekajurni pogovor. — Sestra Tadeja je ljubka brinetka žametnih rjavih oči, ki gledajo toplo in nežno v svet, a znajo prav primorsko zagoreti z nekim temnim žarom, kretnja in beseda pa se ji mladostno razživita, kadar steče beseda o božjih rečeh; a tudi kadar spregovori o lepoti narave ali o ljubezni do preprostih in revnih ljudi, sredi katerih deluje ne le kot medicinska sestra, (skoraj zdravnik), ampak tudi kot goreča misijonarka. V tistih samotah, 500 km oddaljenih od večjih naselij, se namreč loteva tudi vrste drugih dejavnosti, katerim se spretno prilagaja, kot pokaže potreba trenutka. — Slikovni material pa sta intervjuvanka in spraševalka izbrali iz kupa fotografij, ki jih sestra skrbno hrani v albumih, da tudi med dopustom neutrudno misijonari z njimi in s svojo iskrivo in prepričano besedo naokrog po Sloveniji.

Sestra Tadeja, ali se lahko na kratko predstavite našim bralcem?

Imenujem se s. Tadeja Mozetič in sem misijonarka na misijonski postaji San Leonardo - Assunción v Paragvaju. Rojena sem v Biljah pri Gorici blizu Vrtojbe l. 1949 in pripadam redu šolskih sester sv. Frančiška. Izšolala sem se za medicinskega tehnika in katehistinjo. V misijone sem

odšla l. 1990. Vključena sem v paragvajsko provinco v Assunciónu. Pred mano je bila tu s. Serafina Černe in še s. Tobija Fideršek. (Ta je bila tako priljubljena, da je med Indijanci še danes veliko imen Tobija v njen spomin!).

Opravljam sredi paragvajske pampe med Indijanci plemenena Nivacle (pomeni človek, oseba; prej so jih imenovali »Čulupi«) ter med Paragvajci in Argentinci po estancijah pastoralno in medicinsko ter preventivno službo. Obenem delam tudi kot katehistinja, ekonom, knjigovodja in »finančni minister« domačega misijona v San Leonardu ter v postojanki sv. Jožefa. (Seveda si sestre te »funkcije« tudi izmenjavamo).

Paragvaj je za nas popolnoma tuj svet. Ali bi nam ga na kratko predstavili?

Paragvaj je stisnjen med Argentino, Bolivijo in Brazilijo. Vzdolž zahodne meje skoraj ves čas teče reka Pilcomayo, nato Paraná. Naš zahodni del je sušen, ravninski in zelo redko poseljen. Vzhodni del pa ima veliko potokov, gričevja, dobro rdečo zemljo ter nasade banan, ananasa in agrumov. - Paragvaj leži ob južnem povratniku, pod ekvatorjem, v tropskem podnebju, meri 406.000 kvadratnih kilometrov, prebivalcev pa ima le štiri milijone.

Zanima me, kako potujete iz Slovenije v Paragvaj. In kakšna je pot od glavnega mesta Assuncióna do vašega misijona.

Z letalom letimo iz Rima ali Frankfurta do Sao Paula v Braziliji, od tam pa v Assunción v Paragvaj. To mesto ima zdaj že blizu milijon prebivalcev in je kar moderno mesto ob reki Paragvaj. Do misijona, ki leži petsto kilometrov severozahodno, moramo prevoziti najprej dvesto kilometrov asfaltne ceste, nato pa tristo kilometrov zemljatih poti z velikimi jarki, ki so v deževni dobi prava jezera. Podro-

Pred šolo na misijonu San Leonardo, s. Tadeja stoji desno zadaj.

če, čez katero vozimo, se imenuje po indijansko Fishad, kar bi pomenilo »kraj palm« ali »palmov gaj«. Širša pokrajina se imenuje Chaco (izg. Čako). Pot je pravi rally-trening. Dejansko poteka na delu naše poti vsakoletni rally, imenovan Transchaco.

Vozimo mimo grmičja in palmovih nasadov ter gozdičkov, poraslih z velikimi drevesi *algarobo* in *kebračo* — to je trd, dober les z drobnimi listi in s polno trnja, — s tem se drevo bori proti suši. Kakih tristo kilometrov daleč je še vlaga z močvirji, ko pa se odmaknemo od reke, postane sušno, a vegetacija je vseeno zelena. Nemci pravijo temu področju Chaca »Zeleni pekel«, ker vročina doseže 45 stopinj v senci.

Pozimi je tu zelo vetrovno, veter dviga oblake prahu, temperatura pa pride do -2 stopinje C. Takrat pade slana in živina ostane brez hrane, ljudje pa so ob živež vse do oktobra, ko dozore domači sadeži.

S čim se torej preživljajo Indijanci, če je narava tako skopa in podnebje tako muhasto?

Ker so izredno skromni, jih narava vendarle oskrbi z vsem najnujnejšim. Osnovno hrano dajejo drevesa, predvsem *algarobo*, ki daje sadež, podoben rožičem, majhen kot stročji fižol, a zelo okusen in bogat z vitamini in beljakovinami. Ker je trd, ga moraš žvečiti. Iz njega delajo tudi moko in ga spečejo v nekakšne palačinke. Zelo je dober in sladek. Na glavah žene nosijo cele *džike* — doma pletene vreče, polne sadežev. Uživajo tudi sadeže kaktusov. Ti so v obliki hrušk rdeče-vijoličaste barve. Jedo jih surove kot solato ali pečene na žerjavici. Težko jih je obirati: kaktusi so visoki tudi tri ali štiri metre. S palico stresejo kaktus in sadeži padajo. Ker pa imajo bodice, jih najprej obtolčejo. Okus je podoben kiviju ali limoni, kiselkast, a okusen.

Žive še od lova. Love fazane, noje, jerebice *chrata*, neke vrste divje prašiče in neko vrsto srn. Ribe lovijo le, če imajo prevoz k reki — ali pa odjahajo tja s konji, ko so pač lačni. Na takem lovu sem bila kdaj tudi sama; ko smo lovili

piranje, mi je ena skoraj odnesla prst (sestra mi pokaže brazgotino). Ta riba doseže do 30 cm dolžine, a gorje, če te zgrabi; kdor pade v vodo, ga požro. Dobra je tudi črna riba *vieja*, kar pomeni starka. Tako ji pravijo, ker veliko spi in jo lahko zgrabiš kar z roko. Pa še neka velika riba je, ki ji ne vem imena.

Kaj pa živali? Kače? Zverine? Srečate kakšno na svojih pastoralnih poteh?

Tigra sem srečala samo enkrat, k sreči iz avta. Krokodile pa večkrat. Od kač imamo predvsem klopotaca in čudovito lepo rdeče-črno kačo *koral*, ki pa je zelo strupena. Že prvi teden sem v hiši našla tri kače. Zanimivo, da se jih ne bojim, ker mi je neka stara sestra v Assunciónu rekla: »Kdor gre v vaš misijon s pravim namenom, ga ne bo pičila nobena strupena kača.« In res ni še nikogar vseh dvanajst let, kar stoji misijon. (V te samotne predele petsto kilometrov od mesta in daleč od naselij ni hotel nihče — in to smo prevzele sestre svetega Frančiška.)

Če ste v tropskem podnebnju, imate gotovo tudi kaj pragozda, cvetja in ptic.

Res, imamo veliko neokrnjene narave, pragozda z ovi-jalkami in veliko ptic, cvetja pa ni veliko. Ptice so zelo pisane, največ je **kardinalov**, rumeno črnih, rdeče črnih, bakreno črnih. Čudovita ptica je tudi vdova, ki je vsa bela, samo perutnice in rep so črno obrobljeni in vedno leta sama, zato ji pravijo vdova. Lepe in škodljive pa so *kotore*, zelene, iz družine papagajev, ki so majhne in se naučijo tudi govoriti. Žive v jatah in napadajo koruzo in žito *sorgo*, ki služi domačinom za črn kruh za živino in kokoši.

Čudovito petje ptic se zasliši že navsezgodaj, nekatere pojejo tudi zvečer. Od naših ptic sem opazila le vrabca.

Ali mi lahko opišete vaš misijon? Kje leži?

Misijon San Leonardo z oddaljeno postojanko svetega Jožefa je umeščen sredi indijanskega naselja. Okrog so ravnine, porasle s pampskim grmičjem, in travniki. Indijanske hiše so primitivne, iz palmovih debel, pokrite z izdolbenimi palmovimi debli. Znotraj je na sredi ogenj, vse stvari

S. Tadeja pri oblikovanju gline med svojimi prijateljski.

Spomin na počitnice v Cordobskih gorah februarja 1992.

pa so obešene v vrečah na stene. Če pride domačin ali tujec na obisk, si lahko brez vprašanja sam postreže iz edinega lonca na ognjišču. Tu je izredna odprtost in gostoljubnost. V vasi živi okrog 250 družin. Večkrat se odselijo za leto ali dve v drugo »kolonijo«, tudi do 200 ali 300 km daleč za boljšim zaslužkom, a se vrnejo. V širokem radiju do dvesto kilometrov okrog leže estancije (velike farme z govedom), ki so last bogatih Argentinec ali Paragvajcev. Indijanci pa delajo na njih kot pastirji ali izkrčevalci gozdov. Velike črede goveda se pasejo vse leto zunaj. Če slana uniči travo in bi živina ne imela več jesti, obstaja neka vrsta trave, ki je za živino užitna samo zmrznjena, in tako živina preživi. Bog pač poskrbi za vse. (Žal pa ta trava ne raste povsod.)

Draga sestra, dovolj sem napasla svojo radovednost okrog daljnega Paragvajca, zdaj pa bi rada izvedela kaj tudi o vas. Povejte nam, odkod izvira vaš rod, pa še kaj o svojem očetu in materi, o bratih in sestrah. Kakšno je bilo vzdušje v družini?

Moj rod izvira po očetu iz Primorske, iz Bilj pri Gorici; mama pa je iz Rupe (zdaj v Italiji). Rojena sem v preprosti kmečki družini. Imeli smo vinograde in polja in že majhni smo otroci morali delati na polju, da se nas skoraj ni videlo iz razorov. Orali smo z volji in še prav majhna sem vodila vola. Bilo nas je šest, pet sester in en brat. Vsi so zdaj poročeni, šolali sva se le dve. Vzdušje v družini je bilo versko, oče je bil cerkveni ključar in cerkveni pevec, mama praktična krščanska žena, ki je vzgajala z zgledom in naravno modrostjo, a s krepko roko. (Povem vam neki dogodek z učiteljem. Učitelj: »Kakšno kokoš ali kakšen jajček, pa bo šlo.« Mama pa: »Nič kokoši in nič jajčkov. Kar znajo, znajo, in to bo tudi ostalo. Ne bom kupovala ocen.« Tako sva bili le prav dobri. Šele v gimnaziji, ko nisva bili več »s kmetov«, sva bili odlični). Imeli smo dobrega župnika, Franca Godniča in pri mladinskem verouku nas je pripravljala na neko zrelo versko življenje in gledanje. Sicer pa vas ni

bila ravno pobožna. »Kdaj pa je še bilje klas pognalo?« je rekel duhovito župnik Ljubo Marc; v Biljah so dobri ljudje, a vernosti kot na Dolenjskem in Štajerskem tu ni.

Povejte še kaj o svojem šolanju. Se je vaš poklic zbudil že takrat?

Prve razrede sem opravila v Biljah, nato pa do osmega razreda v Mirnu. Pozneje sem opravila že kot sestra srednjo medicinsko šolo v Zemunu. Vmes pa sem se učila šivanja, ker sem želela v misijone in sem hotela znati čim več praktičnega. Nato sem bila zaposlena z izdelovanjem otroških čevljičkov. Ves čas pa sem želela biti redovnica in oditi v misijone. Že pri dvanajstih letih sem močno začutila to željo, ki me ni več zapustila. Brala sem na podstrešju stare *Katoliške misijone*, ki sem jih odkrila, ko sva s sestro hodili mencat (robkat) koruzo. Ob branju se je v meni zbudila želja, ki je prerasla pozneje v trdno odločitev: misijonarka bom!

In kdaj ste odšli v samostan?

Pri osemnajstih letih sem odšla k šolskim sestram v Ljubljano, v bogoslovje, kjer sem eno leto pomagala v kuhinji, da bi se priučila vsemu potrebnemu za misijone. Potem sem opravila noviciat v Repnjah, od tam pa so me poslali na srednjo medicinsko šolo v Zemun. Po diplomii so me poslali eno leto v Rim na teologijo (Regina mundi). Zaradi potreb v provinci sem se morala vrniti in pomagati pri vodenju gospodinjstev (kuhanje in šivanje). Vodila sem tudi katehezo v Vodicah. Nato so me poslali za osem let kot katehistinjo v Ajdovščino.

Dolgo let sem prosila predstojnike, da bi šla rada v misijone. A sem še dve leti delala v Repnjah pri vzgoji našega redovnega naraščaja. Končno pa se je odločilo, da grem v misijone. Morala sem opraviti tečaj španščine (istočasno sem poučevala verouk v Dobropolju na Dolenjskem). Potem so me poslali za štiri tedne v Salamanco. Čudovito

mesto! Bila sem pri neki španski družini in obenem opravljala intenzivni tečaj za tujce.

Končno je bil tu srečni dan, ko sem odšla kot misijonarka v misijon šolskih sester v Paragvaj!

Kako je bilo na začetku v misijonu? S čim ste se ukvarjali?

Prvo leto sem se vključevala v delo na misijonu, kjer je bilo potrebno: v ambulanti, v vrtcu, pri pastoralnih obiskih po estancijah. Zdravnik je prišel enkrat letno pogledat, ostalo sem delala v glavnem sama, s tremi domačinkami-bolničarkami, ki jih sproti vzgajamo za to delo. Zdravila dobivamo iz Nemčije v dar (naš pater je Nемеc) ali pa jih kupimo v Paragvaju, inštrumenti so že od prej, nabavili so jih že patri. Vse je zelo preprosto. Naše delo je prva pomoč; kar morem, opravim sama: porode, nego dojenčkov, pike strupenih žuželk in kač, zlome in rane — prejšnja sestra se je lotila celo operacij; šivam rane, veliko je tuberkuloze in pljučnic: najprej pošljemo na kontrolo v bolnišnico, nato pa z ustreznimi zdravili in dodatno hrano poskrbimo za bolnike na misijonu. Hujše primere pošljemo v Assunción v bolnišnico, a to je petsto kilometrov slabih poti. Skrbimo tudi za preventivno vzgojo šolarjev in mater in pripravimo tri tečaje na leto za domačine, da bi sami vodili ambulantno delo, vsaj cepljenja otrok in odraslih, posebno nosečnic in delavcev na estancijah proti tetanusu.

Kje pa dobite materialna sredstva za delovanje?

Nekaj zaslužijo sestre, ki so v državni službi kot ravnateljice na šoli ali medicinske sestre. Drugo prispevajo dobrotniki, tudi iz Slovenije in Italije. Moja teta, ki ima že devetdeset let, je od svoje penzije zbrala en milijon lir. S tem je stodvajset indijanskih otrok dobilo osem mesecev vsak dan zajtrk! Iz Slovenije in Nemčije smo dobili 16.000 mark in smo s tem zgradili pet rezervoarjev vode. Največja težava pri nas je pomanjkanje pitne vode, ker je talnica slana in so v njej škodljivi solitri, odtod žolčni in ledvični kamni ipd.

Koliko vas je na misijonu San Leonardo? Kako je razdeljeno delo? Kdo poučuje v šolah?

Na misijonu smo štiri sestre in pater duhovnik. Tri sestre poučujejo. Dve sestri sta tudi ravnateljici dveh šol in vzgojiteljici domačih učiteljev, — Indijancev —, ki v šolah poučujejo. Indijanci so zelo inteligentni, mirne narave in zelo veseli in radi imajo veselega človeka. Če si kisel, kar bežijo od tebe. Prijaznost in nasmeh cenijo bolj kot denar. Ne prenesejo pa grobosti in dviganja glasu. Tudi sami vzgajajo otroke tako, da matere ne kričijo in ne tepejo, ker v njihovi kulturi velja, da potem vzgojiš agresivne ljudi. Otroci naj bi iz našega vedenja in zgleda usmerjali svoje življenje.

Imamo osnovno šolo s šestimi razredi. Letos smo začeli s srednjo kmetijsko šolo, da bi jo vodili sami fantje, ki so končali svoje šolanje na srednjih šolah v Assunciónu. Če Indijanec odide v Assunción, se vrne po treh dneh — ali pa se vključi v življenje v mestu in ga je sram, da bi se še kdaj vrnil. Zato hočemo vzgojiti v svojih šolah lastne strokovnjake. Trije so že delali pri frančiškanih v Assunciónu in ti bodo vodili praktične predmete. Teoretične predmete pa smo si razdelili misijonarji. Jaz na primer učim na tej šoli verouk in medicinske veščine.

Sporazumevamo se največ v španščini; sestre znamo nekaj indijanskega jezika nivaclé, pater tudi mašuje v njihovem jeziku.

Kako poteka redovno življenje v vaši skupnosti?

Živimo samostansko redovno življenje z našim dnevnim redom, ki je prilagojen potrebam vsakega dne. Zelo čutimo bogastvo molitve in osebne povezanosti z Bogom vsakega člana ter tako občutimo tudi medsebojne pogo-vore. (Te komunikacije v Sloveniji ne opažam, meni kot Primorki je to naravno). Na misijonu mora vsakdo v skupnosti vedeti vse o vsakem; med sabo se nadomeščamo, vsak pozna dolžnosti drugih in med nami je neverjetna povezanost. Tudi v molitvi — čeprav smo tako daleč od sveta — čutimo drug z drugim; recimo ko ima moja mama rojstni

Na pastoralni obisk v Pozzo Leon.

Je krščanski

V sedmih letih se sta
da raznov. V nego Cerkev
stan Order, nato se v 32
vejo, na voljo. To gnanje
medaj delovanje, v
crkveni Cerkev prav
spasiva, v svet
delovanje, da

S. Tadeja asistira pri popravilu kolesa sredi pampe.

dan, vsi vedo za to in molijo zanjo. Tako sploh ne čutim, da sem daleč, ker je skupnost tako povezana.

Zelo občutimo tudi darovanje: sprejemanje drugega, darovanje svojega časa drugemu, posvetiti se najbednejšim, za katere se nihče ne zmeni, ker nima od njih nobene koristi. In deliti z njimi vse; jih spoštovati in upoštevati. (To cenijo nad vse.)

Vsako jutro se zberemo eno uro in pol za skupne hvalnice, premišljevanje in spontane molitve, v katere vključujemo ves svet. In te osebne molitve nas najbolj bogatijo in napolnjujejo s tisto pravo, notranjo srečo. (Mislimo na Cerkev, na papeža, na Bosno, na Slovenijo, na prijatelje). Z dogodki v svetu nas seznanja pater, ki posluša radio, ker ne more spati. Navadno posluša ob enih in ob treh zjutraj poročila iz Nemčije in tudi špansko oddajo iz Vatikana ob desetih zvečer. Tako smo na tekočem za duhovne potrebe v svetu. Ker smo tako daleč proč od sveta, čez dan zaradi daljave ne dosežemo tujih postaj, niti domačih, ponoči pa pater sliši celo do Moskve.

Večernice, rožni venec in mašo pa imamo skupaj z Indijanci. Poleg tega ima vsaka sestra eno uro osebne molitve, ki jo samo v najskrajnejših primerih zamenja s pastoralnim delom. Od pol dveh do pol treh sem v kapeli jaz.

Na pastoralne obiske hodimo ali se vozimo; kadar je blato, pa jahamo: imamo lepe rjave ali bele konje, osedlane z ovčjimi kožami. Navadno gre pater ter ena ali dve sestri in še kakšen Indijanec kot pomočnik (za okvare ali prehode skozi džunglo).

Potek vašega vsakdanjika? Imate tudi svoje celice?

Imamo vsaka svojo celico. Kurjave nimamo, toplo vodo pa si lahko nanosimo iz štedilnika. Včasih je mraz pod ničlo, drugič vročina čez 45 stopinj; ko ležeš, si moker, da ti curlja po vratu. Vseeno sem bila prehlajena samo enkrat v treh letih. To je čudež božje pomoči.

V pastoralni je eno področje tudi ambulanta in šola; oboje je tudi oznanjevanje. Drugo pastoralno delo pa je obisko-

vanje delavcev in njihovih družin na estancijah. To so Paragvajci in Argentinci (Indijanci pa prihajajo sami v misijon, ker so bližje). Ti so namreč daleč sto in več kilometrov in ne morejo prihajati v misijon. A med temi je še veliko več duhovne revščine kot med Indijanci - in celo nepismenosti! Ponudiš mu pesmarico, petindvajsetletnemu, pa pove: »Sestra, saj ne znam brati.« Paragvaj je v tem pogledu zanemarjen; če pošljejo do sem učitelje, ti nič ne naučijo in hodijo samo po plačo, ali pa so en mesec na šoli in dva meseca v mestu. V zelo oddaljene kraje, kot smo mi, pa sploh nobeden neče. Zato je velik pritisk na misijon, da bi odprli šolo tudi za Paragvajce (skupaj z Indijanci pa nočejo biti). Tem ljudem na estancijah pastoralni obisk pomeni ogromno tako na človeški kot tudi na verski ravni. V našem avtu imamo zmeraj dva kovčka: v enem so mašne potrebščine, v drugem pa zdravniške. Tudi to jim veliko pomeni, zlasti zdravila: proti bolečinam, vročini, alergiji, pikom.

Ali je Indijanec sprejemljiv za krščanstvo? Kaj ga v krščanstvu privlači in kaj ga odbija? Kaj pa Pragvajec?

Indijanec je vsekakor sprejemljiv za vero, posebno če je nauk potrjen z zgledom tistega, ki ga oznanja. Indijanca priteguje predvsem to, da smo kristjani pripravljene deliti z njim vse, kar imamo. To je tudi v njihovi kulturi, ker živijo v skupnosti. On deli z drugimi vse in pričakuje tudi od kristjana, da ves živi za svojega brata. - Odbijajo pa jih socialne razlike, ker zvedo iz časopisov, da je Cerkev kje bogata. Odbija jih tudi vsak pritisk, ker so skrajno svobodoljubni in odprti.

Pri katehezi ne čutim razlike med Indijanci in belci; pač pa v ambulanti in šoli: Argentincu in Paragvajcu zlahka dopoveš, da te uboga zaradi zdravja otroka ali njega samega, pri Indijancu pa je to težje; včasih jih strezni šele smrt prvega otroka, da pri drugem ubogajo tvoja navodila. Tudi pri delu in obdelovanju polja so belci bolj dovtetni, imajo veliko več delovnih navad in so bolj delavni ter mislijo na

Indijanska hiša v naselju misijona San Leonardo.

jutri. — Indijanec pa je kot lovec in ribič videl rezultat svojega dela takoj. Tu ni voljan dolgo čakati na pridelek. Tudi ne misli na jutri, če ima za danes dovolj. Takšna je mentaliteta. Recimo pride prosit in mu daš riža za tri dni. Povabil bo še prijatelje ali sosede in pojedli bodo vse še isti dan.

Ali čutite domotožje po domovini? Ali dobivate tudi kaj našega tiska? Ali si kaj dopisujete?

Domovine nikakor nisem pozabila; ljubezen ne pozna kilometrov, zato je nisem nikoli čutila daleč. Na obisk in sicer želim, a se z veseljem vračam v misijone.

Vladimir Kos

Nesmrtni bogatin

*Slavim te, luč, vesolja melodija!
Čeprav si slepa, svet očem odpiraš,
odsev Luči, ki vse ljudi ustvarja,
Ljubezen-Luč, ki zna postati dar.*

*Kako si čudovita, luč spoznanja!
Ni vsa resničnost vsa resničnost vnanja —
srce resničnosti se duhu daje,
tolaži ga, ker v njem zgubljen je raj.*

*Bom našel lesk pridevnikov za tebe,
o vere luč? Kot slepci smo brez tebe!
Pod tvojim daljnogledom zvezde tlijo,
ki jih zemljé ne najdejo oči.*

*O Luč, o Bog, o Sveti Duh z obrazom,
ki smemo »Ti!« Ti reči, Bitje z jazom!
O Luč Luči Očeta v večnem Sinu —
ljubeča Luč, nesmrtni Bogatin.*

V Paragvaj dobivam *Družino, Misijonska obzorja, Rodno grudo*, sestra Serafina pa je dobivala tudi *Svobodno Slovenijo* iz Argentine, ki jo zdaj prebiram sama. Veliko pove-zavo mi pomenijo pisma, ki jih dobivam od bivših veroučencev, kar me prav preseneča, pa od prijateljev, znancev ter domačih. Največ mi piše moja rodna sestra — za vso družino.

Osebno obiskujem v Assunciónu tudi dr. Branko Sušnikovo, s katero ste že imeli intervju. To je velik slovenski duh! In tudi velik človek. Pa tudi garač. Pozdravi, malo poklepeta in že teče na delo.

Slovensko govorim samo z dr. Branko in s starejšima slovenskima sestrama: Noemo Jevak in Frančiško Flajšman. (A žal je ta še štirideset kilometrov severno od Assuncióna).

Kako se vam zdi Slovenija danes, posebno glede verske situacije? Mislite, da se bo krščanstvo na Slovenskem obdržalo? Kaj bi svetovali današnjemu mlademu kristjanu pri nas?

Vesela sem te svobode, ki se je v zadnjih letih rodila, posebno večje odprtosti do vere in verskih vprašanj. Velik skok naprej vidim v svobodnem izražanju vere (prej si se moral skoraj skrivati). Želela pa bi, da bi nas ta svoboda usmerjala v pozitivno smer, v poglobljanje vere, ki naj se odraža v resničnem krščanskem življenju. Ko živiš med reveži, toliko ostreje občutiš ta današnji materializem, ki ga je na Slovenskem še toliko. Tudi med kristjani in tudi v Cerkvi.

Krščanstvo se bo obdržalo, če bo pognalo pristne korenine. Mlademu kristjanu pa bi rekla, kot pravijo Indijanci: Življenje je ogledalo, nasmej se in ti vrne nasmeh! Ko se daruješ, veliko več prejmeš, kot si daroval. In naj mladi gredo v vsem do konca: marsikdo se navdušeno zažene, pa se ustavi pred oviro ali ustraši in ostane na pol poti. Velja pa vztrajati, nadaljevati. Iz življenjske prakse lahko povem: splečalo se je dvaindvajset let čakati na misijone in končno vendarle doseči svoj življenjski sen.

Je krščanski svet zvest Kristusu Kralju Alojzij Geržinič

»V zadnjih letih se skušam poglobiti v vprašanja naše vere in vernosti, v medsebojni vpliv le-teh in družbene- ga razvoja, v vlogo Cerkve, predvsem na Slovenskem. Dragocen informator pri tem mi je londonska revija **Christian Order**, letos že v 33. letniku. Urednik in pogost pisec je jezuit Paul Crane. Kako je Jurčec začel prejemati revijo, ne vem. Po njem jo dobivam jaz. Odkril sem dobrotnika in si že nekaj let dopisujeva. Je to Stane Pevec, nekdanji domobranec, ušel zadnje trenutke iz Vetrinja. Christian Order je v naših zmedenih časih, v naši hudo preskušeni Cerkvi pravi lek.

Po gradivu, ki sem si ga izkopal od tod in od drugod — priznam, da mi je veliko pomenil škof in koncilski oče **Lefebre** —, sem sestavil skico o sodobnem odpadu od Kristusovega vladarstva.«

(Avtor v spremnem pismu)

PRAZNIK KRISTUSA KRALJA

Konec svetega leta 1925 je Pij XI. uvedel praznik Kristusa Kralja. Tako naj bi se okrepil boj zoper rastoči sekularizem moderne družbe pa zoper protibožje režime. V okrožnici Quas primas, s katero je določil novi praznik, ugotavlja, da je velik del človeštva zavrgel Kristusa. »Kugo naše dobe imenujemo tako imenovani laicizem in njegove zmote ter brezbožne namene. To zlo ni vzkliko v enem dnevu, ampak se je že dalj časa skrivalo v osrčju družbe. Pričeli so najprej zanikavati gospostvo Jezusovo nad vsemi narodi; odrekli so Cerkvi pravico, izvirajočo iz pravice Kristusove, učiti vse narode, dajati zakone, ljudstva voditi in jih pripeljati k večnemu zveličanju. Korak za korakom so krščansko vero enačili z drugimi, krivimi verami; potem so jo podjarmili svetni oblasti, jo predali samovolji vladarjev in oblastnikov. Da, še dalje so šli. Bili so taki, ki so hoteli namesto Kristusove vere postaviti neko naravno vero, neko naravno čustvovanje. Da, bile so države, ki so mislile, da so lahko brez Boga; njih verski nazor se je kazal v brezboštvo in zaničevanju Boga.«⁽¹⁾

Papež pojasnjuje, kako si predstavlja povratek družbe h Kristusu. »Vsakoletna proslava tega praznika bo narode opomnila, da niso le posamezniki, temveč tudi poglavarji in kralji obvezani častiti in slušati Kristusa. Vzbudila bo v njih misel na poslednjo sodbo, kjer bo Kristus, katerega so spodili iz javnega življenja, zaničevali, zanemarili in pozabili, najstrožje kaznoval te žalitve; zakaj Njegovo kraljevsko dostojanstvo terja, da mora država spoštovati božje zapovedi in krščanska načela tako pri postavljanju zakonov kot pri izvajanju prava, pa tudi pri skrbi za ustrezno naravno vzgojo mladine.

Ako je Kristusu našemu Gospodu dana vsa oblast v nebesih in na zemlji; ako so vsi ljudje, odkupljeni z Njegovo dragoceno krvjo, po novi postavi podvrženi Njegovemu vladarstvu; ako ta oblast zajema vse ljudi — mora biti jasno, da ni niti ena naših zmožnosti izvzeta iz Njegovega kraljevanja. On mora vladati v naših mislih (...), v naših voljah (...), v naših srcih (...), v naših telesih in naših udih (...) kot orodjih božje pravičnosti.«

KRISTUS KRALJ MED SLOVENC

Dobri dve desetletji pred uvedbo tega praznika smo se Slovenci poklonili Kristusu Kralju ter se posvetili Njegove- mu presvetemu Srcu na II. katoliškem shodu I. 1900.

Okrožnico Quas primas nam je predstavil dr. Lambert Ehrlich: Kristus Kralj. Ob encikliki »Quas primas«, Čas XX (1925/26).

Zadnja leta pred potopom druge svetovne vojske, revolucije in desetletja trajajoče komunistične okupacije so pogнала vrsto dokazov, kako je zdravi del našega naroda navdušeno sprejemal kraljevanje božjega Zveličarja.

Dan Kristusa Kralja je bil dan slovenskih prireditev. Te so posebno privlačile mladino.

Svétnik, pozneje prelat Janez Kalan si je zamislil prirejanje mednarodnih kongresov Kristusa Kralja. Nič ga ni zaustavilo; I. 1934 je poromal k papežu Piju XI. ter ga pridobil za zamisel. Še istega leta je v knjigi Die Welt für Christus prepričeval svet o pomembnosti, če ne nujnosti teh prireditev. L. 1937 je knjiga izšla v slovenščini: Kristus kraljuj!, hkrati je začela v svetovnih jezikih izhajati revija Regnum Christi. Po štirih kongresih Kristusa Kralja v Nemčiji — od I. 1928 po njegovi pobudi — so prvi res mednarodni kongres organizirali junija 1937 v Poznanju, šestega je pripravila Ljubljana (25.30.1939). Postala je sedež gibanja kongresov Kristusa Kralja in škof Rožman je prevzel predsedstvo mednarodnega odbora tega gibanja. Med pripravami na kongres je objavil pastirsko pismo in prikazal namen kongresa: »Priznati Jezusa Kristusa za našega Kralja in Vodnika, **zavedati** se te velike resnice in dosledno po tej resnici tudi **ravnati**. Vsi čutimo, da Kristusova kraljevska oblast ne sega v vse naše življenje in razmere. Izrinjen je iz javnega življenja. Izrivajo ga iz družine in vzgoje. Ošabno nastopajo novi preroki človeštva, ki trdijo, da v zemskih kraljestvih in državah Kristus, božji kralj, nima besede (...).« O kongresu je izšla obširna knjiga. V uvodnih besedah pravi škof Rožman: »Šesti mednarodni kongres Kristusa Kralja v Ljubljani je bil kakor svetel žarek v težkem času, ki je napovedal človeštvu nove vojske, uničevanje in smrt. Pomen te odlične mednarodne prireditve

za vse katoliške narode in posebej za nas Slovence bomo mogli jasno razpoznati šele v prihodnosti.« Eden blagoslovov tega VI. kongresa Kristusa Kralja je bil ta, da je po izjavi Terezije Neumann bila zaradi njega Ljubljana obvarovana bombardiranja.

L. 1936 sta ljubljanska in lavantinska škofija sprejeli nova pravila Katoliške akcije. Prvi člen podaja namen te cerkvene ustanove: »da se vse zasebno, družinsko in socialno življenje osvaja za Kristusa Kralja.« Organizacija KA se je v nekaj letih ob usmerjanju prof. Tomca in dr. Odarja vzdignila do notranje in zunanje dejavnosti, kakor ju je predvideval Pij XI. Začela je prerajati okolja in stanove, zlasti dijaško, in vzgojila mladce gorečega notranjega življenja, požrtvovalnosti in jasne katoliške miselnosti. Bila je neprecenljiva luč v prihajajoči temi. Svojemu narodu je podarila venec mučenikov.

Naši najboljši ljudje so živeli in delali prežeti z željo in voljo: Živel Kristus Kralj! Živeli, delali in — umirali, kot je Cerkev, domovini, prihodnjim rodovom zaklical ob smrtni obsodbi Narte Velikonja in so pričale mnoge druge žrtve rdeče pobesnelosti.

V begunstvu so bile na dan Kristusa Kralja dobro pripravljene prireditve z mašo, govori, gledališkimi predstavami ali koncerti. Geslo Kristus kralj je prevzemalo duha starejših in mladih.

ZMOTNI DRUŽBENI NAUKI

Papež je z uvedbo praznika Kristusa Kralja klical katoličane iz shizoidne miselnosti: nramnost v zasebnem življenju, sicer pa predanost sekularizmu in nemoralnosti. Na žalost pa je okrožnica Quas primas ostala brez odmeva, zlasti v tako imenovanih katoliških državah. Zaslужni škotski spreobrnjenec Hamish Fraser jo je označil kot »največji nedogodek v cerkveni zgodovini.« Krivdo za to imajo predvsem škofje. Sprejemali so nesprejemljive odmike od cerkvenega učiteljstva ter se izogibali vsakemu trenju z drža-

vo. Izneverili so se odgovornosti zagotoviti nauk o Kristusovem družbenem kraljevanju v semeniščih in bogoslovnih ustanovah. Uveljavljale so se obsojene filozofije druge polovice 19. stoletja in začetka 20. stoletja. F. de Lamennais († 1854) je osebno svobodo vesti postavil nad zunanje avtoritete. Zagotavljal je versko brezbržnost, češ da vodi v zveličanje katera koli vera; dovolj je nramna neoporečnost. Marc Sangnier je te klice upornosti proti zunanjim avtoritetam razvijal in hotel vesoljstveno povezanost nad verstvi (gibanje Sillon). A. Loisy (1857-1940) je terjal skrajno svobodo preiskovanja v teologiji, v razlagi Razodetja. Cerkev je hotel preobličiti v širok liberalni protestantizem. Veliko nejasnost je povzročalo sprejemanje razvojnostne hipoteze kot znanstvene resnice tudi med duhovščino.

Te in druge znote, katerih skupno ime je modernizem, je odločno obsodil Pij X. z okrožnico Pascendi Dominici Gregis (8. septembra 1907). Proti znotam modernizma je moral vsak novo posvečeni duhovnik izreči prisego.

INTEGRALNI HUMANIZEM

Modernisti so se za nekaj časa potuhnili, potem pa drzno stopili na plan. Zdi se neverjetno, da je temu plazu modernizma (neomodernizma) odprl pot spreobrnjenec in blesteči, prej odločno pravoverni novosholastični filozof Jacques Maritain. Po cerkveni obsodbi monarhistične Action Française, kjer je sodeloval, se je vključil v krog revije Esprit. Ta se je od 1932 zavzemala za sodelovanje katoličanov z nevernimi. Po urednikovem (Emanuel Mounier) mnenju se mora Cerkev pridružiti družbeni in gospodarski revoluciji. »Duhovnikova dolžnost je prispevati h grajenju socialističnega sveta.« Maritain je 1934 postavil temelj ideologiji integralnega humanizma v šestih predavanjih na univerzi v Santandru. Izpopolnjen je ta nauk izšel v knjigi Humanisme intégral v Parizu I. 1936. Pisec uči, da je bilo srednjeveško pojmovanje Kristusovega kraljevanja kar ve-

POD ČRTO

OZNA umira počasi

Kdor prebira osmrtnice v ljubljanskem DELU, je zagotovo opazil, da se žalovanju svojcev včasih pridruži »Klub Maksa Perca«.

Pozornejši bralec je opazil še to, da se Klub javlja samo tedaj, ko je pokojnik bivši delavec Uprave za notranje zadeve. Institucija je iz minulih desetletij, iz časov, ko jo je slovenski ljudski glas poenostavljeno in strahoma imenoval UDBA.

Bralec osmrtnic sklepa, da gre za nekakšno stanovsko združenje. Bralec pa je tudi radoveden, kdo je nosilec Klubovega imena, saj se iz tega pojasnjuje namen in ideal združbe. Pa malo odpre Malo splošno enciklopedijo (Ljubljana 1976) in na 49. strani tretjega zvezka med drugim zve, da je bil narodni heroj Maks Perc

pred koncem vojne ORGANIZATOR IN NAČELNIK »OZNE« za Primorsko.

Bralcu, četudi je zelo mlad, se vsaj približno sanja, kaj je bila OZNA, kasnejša UDBA. Če je pa še malo razgledan po evropskih analogijah, ve, da je bila nekaj takega kot GESTAPO, OVRA in NKVD, da se omejimo na najodličnejše sestrške organizacije najboljših ideologij našega veka.

OZNA na Slovenskem torej še ni docela izumrla. Vsaj simbolično je še prisotna v nekakšnem veteranskem klubu. Ta se resda javlja le v osmrtnicah, a bi lahko bil vsaj še toliko živ, da bi se vprašal, ali je pametno vztrajati pri imenu z nekoliko čudno preteklostjo.

Kaj je že tisto, kar umira počasi — no, tisto, kar je nekoč poskušal iskati Janez Čuček, ko si je prišel iz Titove

samoupravne in neuvrščene (in socialistične, pardon) Jugoslavije profesionalno ogledovat slovenske poštenjake v Argentini?

Aha, zdaj se spominjamo: SRAMOTA.

»Na ljubo Tržačanom«

Polemika o združitvi Glasbene matice in centra »E. Komel« je zopet pripeljala v ospredje ne toliko ideološki problem kolikor vprašanje odnosov med Trstom in Gorico. Tako g. K. Humar v Katoliškem glasu, ki je izšel 18. marca med drugim piše o ukinitvi centra »E. Komel« »na ljubo Tržačanom«, v isti številki pa tiskovno poročilo centra samega govori o tem, da nočejo postati »tržaška dependansa«.

ljavno v dobi, ki je zahtevala kot prvo človeško nalogo službo Bogu, in je svetna družba priznavala socialno kraljevanje našega Zveličarja Jezusa Kristusa. V naših časih pa — tako trdi — naj bi bilo to pojmovanje docela zastarelo in nezdržljivo s položajem v »modernem svetu«. Cerkevni družbeni nauk slika po njegovem utopijo. Integralni humanizem izvzema človeško družbo iz Kristusovega vladarstva. Zanika torej Njegovo vsemogočnost in dosledno tudi Njegovo božanstvo. Integralni humanizem je teologija utelešenja krščanstva po sprejetju demokratičnih in revolucionarnih vrednot. Maritain si predpostavlja novo družbo kot vesoljno bratstvo ljudi blage volje — kakor framasoni ali marksiisti — različnih verstev in nevernih. Cerkev naj bi med njimi vplivala kot kvas, ne da bi se vsiljevala. Zavrača zunanji pritisk v službi božjih in naravnih zakonov. Sila v obrambo »ordinationis Dei« naj bi bila srednjeveški mit ne pa sredstvo, katerega svoboda in uporaba je določena v Razodetju. (Pavel, Rom 13, 1-7: »Vsak človek bodi višjim oblastem pokoren (...) Kdor se torej ustavlja oblasti, se upira božji narredbi (...) Zakaj oblastniki niso v strah dobremu delu, ampak hudemu (...) (Oblast je) božja služabnica (...) tebi v dobro. Če pa delaš hudo, se boj, kajti meča ne nosi zaman; saj je božja služabnica, ki se maščuje v strahovanje tistega, ki dela hudo.«⁽²⁾).

Maritainova knjiga Integralni humanizem je silno delovala na intelektualce. Prišla je kot teološko in filozofsko opravičilo tistim, ki so hoteli Cerkev spraviti z modernim svetom, to je z že več stoletij staro revolucijo proti katolicizmu. Med Maritainovimi častilci je bil do svoje smrti Giovanni Battista Montini, po Pija XII. smrti papež Pavel VI. Knjigo Integralni humanizem je prevedel v italijanščino⁽³⁾.

RAZVOJNOSTNA HIPOTEZA

Med zmote neomodernizma, ki so kot »moderna misel« in »duh časa« zelo vplivale na katoliške razumnike, tudi du-

hovnike, celo škofe, je omeniti še razvojnostno hipotezo (evolucionizem) in zgrešeni ekumenizem.

Darwinov nauk o postanku življenja iz neživih stvari, o razvoju višjih živalskih vrst iz nižjih, o izvoru človeka iz opice, so izobraženci na debelo nekritično sprejemali kot znanstveno resnico. S tem so morali zavreči Adama in Evo, izvorni greh in Zveličarja. Najuglednejši glasnik teh domnev in »mučenec« zanje je bil jezuit Pierre Teilhard de Chardin. Poleg vere v razvojnostni napredek je povzel tudi pojavljajoči se pansihizem in zavračanje razlike med naravnim in nadnaravnim. Pija XII. okrožnica Humani Generis (12.VIII.1950) je, ne da bi navedla ime, poleg drugih obsodila njegove spise, predvsem tipkopise, ki so se po prepovedi objavljanja množično širili zlasti med duhovniki. Teilhard de Chardin je bil promarksist, edini katoliški pisec, katerega dela so razstavljali v Moskvi. Iz njega je črpala »osvobodilna teologija«. Benediktinci v New Jerseyu, ZD, ga opisujejo tako: »P. Pierre Teilhard de Chardin ni katoliški teolog (...). Je ustanovitelj novega verstva (...), novega psevdoznanstvenega poganstva, zgrajenega na zmotni trditvi, da je evolucija dokazano znanstveno dejstvo...« (Christian Order 1992, vol. 33, 275).

Pred nevarnimi razvojnostnimi zmotami je človeštvo reševala Marija. 1830: prikazanje Katarini Labouré, prošnja: O Marija, **brez madeža** spočeta! — 1858: Lourdes: Marija se razodene kot **Brezmadežno spočetje**. — 1917: Fatima: Marija naroča pobožnost do Njenega **Brezmadežnega Srca**.

MODERNI EKUMENIZEM

To je pojav 20. stoletja brez definicije. Začel se je l. 1910 na sestanku protestantskih misijonarjev v Edinburghu. L. 1919 so na zborovanje povabili katoliško Cerkev, pa je ta odklonila. Nastal je Svetovni Svet Cerkva. Nekateri katoličani so silili k sodelovanju, pa je Pij XI. izdal temeljito pojasnilo (Mortalium Anima 1928) in sodelovanje odklonil.

POD ČRTO

Vtis imamo, da se na pragu tretjega tisočletja še vedno ubadamo s stereotipi, ki bi se morali že zdavnaj nahajati v ropotarnici. Tako hoče v predstavi nekaterih hudobni Tržačan vsiljevati svoje modele drugim in »kolonizirati« Goriško, po drugi strani pa — vedno v predstavi nekaterih — hoče trmasti Goričan po vsej sili obdržati svoj vrtiček, četudi to na koncu bolj škodi kot koristi. Hvala Bogu ta miselnost počasi izginja, tako na eni kot na drugi strani. Ampak še vedno prepočasi. Zavedati se moramo, da medtem ko se Goričani in Tržačani brezplodno prepiramo zaradi nekega zastarelega lokalpatriotizma, čas teče in nič ne reče ter da nas lahko razvoj dogodkov utegne neizprosno uničiti.

Ciao

Vsi poznamo nekdanji fašistični pozdrav: iztegnjena roka in izprožena dlan.

Mogoče pa ne vedo vsi, kaj je v antiki pomenila izprožena dlan. Hotela je dokazati, da ni oborožena, da ne skriva bodala.

To je bil prvotni pozdrav sužnjev. Gospodarjem so izkazovali ne samo vdanost, ampak tudi dokaz, da jih ne nameravajo zaklati.

Takšno je zgodovinsko ozadje »rimskega pozdrava«, pred katerim so trepetali naši predniki med obema vojnama. Njegov izvor je suženjski.

Suženjski pa je izvor tudi nekega govornega pozdrava.

Govorimo o pozdravu CIAO.

V dialektu starih Benetk je CIAO skrajšana oblika za besedo S'CIAVO,

suženj torej, tebi vdan, ko te pozdravljam. Na Tržaškem pa je nedolžni benečanski S'CIAVO postal in ostal nekaj popolnoma drugega. V sorodu je z iztegnjeno fašistično desnico.

Navedene podatke dajemo v morebitni razmislek naši mladini na tej in tudi na oni strani meje, vsem, ki si v pozdrav kličejo CIAO. Radoživa in ušesu simpatična enozložnica ima čudna pomenska sorodstva. Če malo pomislimo, je to psovka, namenjena nam, ki si jo pa veselo podajamo kot pozdrav...

P.S. Neka trgovina na Slovenskem, tik za italijansko mejo, ima nad vrati tablo z imenom CIAO. Nedolžno in prijazno, kaj pa drugega. Zdaj pa si zamislimo točno obratno situacijo: na Corso Italia v Trstu je trgovina z napisom SUŽENJ.

Pretiravamo? No, pa oprostite. Ciao!

Glavne misli: »Jasno je, da apostolski Sedež ne more z nobenim pogojem sodelovati pri njih zborovanjih; katoličani ne smejo zakonito podpirati takega gibanja ali delati zanj. Če namreč tako delajo, bodo dali sliko napačnega krščanstva, čisto tujega Kristusovi Cerkvi (...). Edinost lahko pride le od ene učeniške avtoritete, ene postave vernosti in ene vere kristjanov (...). Edinost kristjanov se lahko doseže samo z usmerjanjem k povratku v pravo Kristusovo Cerkve.« V okrožnici Humani Generis se tak ekumenizem označuje kot »resna nevarnost«. Na koncilu so prevladovali liberalni in modernistični elementi. Ni bilo več spraševanja: Ali je pravoverno, temveč Ali je ekumenistično. Odtod toliko zgledovanja po protestantizmu. Čutiti je bilo nagljenje k spremembam in novotarijam. »Duh ekumenizma« je vplival v Novi obrednik. Odlok o ekumenizmu je ostal brez definicije. Veliko pove izjava Schillebeeckxa: »Med koncilom smo uporabljali dvolične izraze; vemo, kako jih bomo razlagali pozneje.« Po koncilu je »v duhu koncila« delu katoličanov moderni ekumenizem nekaj obveznega in odrešujočega.

II. VATIKANSKI KONCIL

II. Vatikanski cerkveni zbor je zasedal v ozračju integralnega humanizma; po pričevanju kardinala Ratzingerja (»Načela katoliške teologije«) so umišljave Teilharda de Chardina tam imele obširen vpliv; oglašali so se odmevi pan-religioznega ekumenskega gibanja, zlasti v okrožnici Gaudium et Spes.

Značilna poteza integralnega humanizma je optimistično razpoloženje. Podlaga mu je verovanje, da so vsi ljudje dobrega srca, da iščejo resnico, da so voljni sodelovati za

skupno blaginjo. Tako gleda na svet okrožnica Gaudium et Spes. Gre mimo spopadanja »božje države« s »človeško«. Zato pričakuje njuno družno delovanje za blagor človeštva.

POKONCILSKA REVOLUCIJA

Po koncilu so pristaši integralnega humanizma to ideologijo uveljavili kot novo pravovernost z novo teologijo, novo kateheto, novo liturgijo — novo pokoncilsko integralno humanistično religijo. Središče in cilj so človek in njegove pravice.

To razglašajo kot pomlad, kot prenovljeno božje ljudstvo, ki se je otreslo križarske bojevitosti srednjeveške Cerkve, kot vserazumevajočo Cerkve, sodelavsko družbo, osvobojeno trdote »tridentinske Cerkve«, kot realistično družico človeštva na poti v napredek, medtem ko naj bi bilo učenitvo predkoncilске Cerkve utopistično.

V resnici se je po zadnjem cerkvenem zboru »v duhu II. Vatikanskega koncila« sprostila neusmiljena revolucija. Kdaj je koncil nadomestil prejšnjo liturgijo, »največjo lepoto na tej strani neba«, s protestantskemu bogoslužju približano mašo? Kdaj je odpravil latinščino? (Kako nemočna podoba je duhovnik, ki je ne zna in mu je zaprta pot do neposrednega občevanja s cerkvenimi očeti, s Tomažem Akvincem.) Kdaj je koncil odpravil gregorijansko petje, kdaj namesto »kraljice glasbil« — orgel uvedel kitaro in bobne? Kdaj je Najsvetejše odrinil iz središča ter mu dopustil prostorček kje ob strani? Kdaj je od mašnika — posrednika med Bogom in njegovim ljudstvom — napravil voditelja skupščine, kot je to pri protestantskem bogoslužju?

Pokoncilski položaj je kratko in boleče predstavil Michael Davies v knjigi Cranmer's Godly Order (1976): »Cer-

POD ČRTO

Fundamentalizmi in hollywoodski slogi

Časopis Iskra (»glas komunistov«) je 16. aprila objavil članek Bruna Križmana o islamskem fundamentalizmu. Po mnenju avtorja je slednji reakcija oz. upor revnih (Arabcev in drugih islamskih narodov) proti bogatim (Zahodu), zato se slednji fundamentalizma tako boje. Po mnenju Bruna Križmana ne gre torej zgolj za verski fanatizem. Vendar tu nas ne zanima toliko analizirati problematiko islamskih narodov in Srednjega vzhoda, pač pa se bomo ustavili pri nekem Križmanovem stavku. Ta se glasi: »Dokaz, da o fanatizmu ni govora je popolna verska pasivnost Islama izven zgodovinskih meja te veroizpovedi v očitnem nasprotju s podvigi recimo katoliške, ki s predstavami hollywoodskega sloga gnjavi reveže po vsem svetu.«

Ni nam jasno, kako katoliška vera gnjavi reveže: morda z delovanjem

Karitasa? Morda z nenehnimi poskusi, da bi te reveže končno dvignili iz njihove tisočletne revščine? Morda z jasno opozicijo raznim diktatorskim režimom, npr. Pinochetovemu v Čilu? To nam ni jasno. Jasno pa nam je, kaj hoče članek povedati: ljudje, ne bojte se toliko islamskega fundamentalizma, bojte se krščanstva, ta je pravi sovražnik!

Pa še nekaj: tudi Križmanova simpatija do tega upora proti Zahodu ni pristna. V mislih imamo namreč trditve, da se je po propadu socialističnega poskusa »vojna v Afganistanu vrnila v srednjeveški okvir«. Katera sila pa je izzvala to »vrnitev v srednjeveški okvir«? Ali ni bil tudi »socialistični poskus« viden s strani Afgancev kot vsiljevanje nekega zahodnega modela življenja? In to toliko bolj, ker je prišel s tujimi (sovjetskimi) vojaki. Tako torej: reakcija proti zahodnemu imperializmu je upravičen upor, ista reakcija pa, tokrat proti drugemu imperializmu (sovjetskemu) pa vrnitev v srednji vek.

Usoda Finžgarjevega doma

Po nekaterih vesteh naj bi si društvo Finžgarjev dom po preureditvi openskega Marijanišča moralo iskati nov sedež. Kaže, da v preurejenem Marijanišču ne bo več prostora zanj. Vsaj tako se sliši. Kaže tudi, da je razen pri nekaterih prosvetnih delavcih za njegovo usodo bolj malo zanimanja. Kje so vzroki? Kazalo bi jih vendar poiskati ter morebitne napake popraviti. Ko pa skušaš o tem problemu izvedeti kaj več, naletiš na molk ali na izmikanje, kot da bi se to nobenega ne tikalo, še več — kot da bi bila to kaka tabu tema, o kateri se ne more oz. ne sme govoriti. Občutek imaš tudi, da si kdo celo želi, da bi Finžgarjev dom izginil. In vendar je to društvo v več kot 25 letih obstoja svoje prostore dajalo na razpolago za razne ansamble, pevske vaje, Prešernove proslave in druge prireditve. Zadnje čase pa se ga vedno bolj potiska v ozadje. Je to zahvala?

kev postaja zdaj, kar je (...) verjetno najhujša kriza po arijanski krivi veri. Papež sam govori o samouničevanju Cerkve in o v Cerkev vdirajočem satanovem dimu. Duhovniki in redovniki zapuščajo v tisočih svoje poklice; število poklicev se kar naprej manjša; obisk maše v zahodnem svetu upada; kot katoliški nauk se podajajo najbolj čudni domisleki; Cerkev nima več nobenega vpliva na družbo, kot kaže usihajoče število spreobrnitev«. (Navedeno v knjigi Pope John's Council, Devon 1977, 301).

Kardinal Ratzinger nariše pokoncilski položaj tako: 1) Izgubljanje čutenja s Cerkvijo. 2) Kriza zavesti glede dogem in sv. pisma. 3) Povratak arijanske krive vere. 4) Nesposobnost za razumevanje in razlaganje izvirnega greha. 5) Opustitev desetih božjih zapovedi. 6) Kriza redov, silen upad števila redovnikov. »Ako gledamo na Cerkev kot celoto, se želja Janeza XXIII., naj bi koncil napravil nov korak naprej, prenovil cerkveno življenje in edinost, ni uresničila.« (Pogovori o veri).

SKRAJNA NEVARNOST IN EDINA REŠITEV

Človeštvo je konec strahotnega 20. stoletja v izjemno hudem položaju. Sedanji papež lani v Fatimi 13. maja ni skrival, da »človeštvo grozijo številne in hude razprtije, vojne nevarnosti. Na mesto komunizma stopa nova oblika ateizma, ki malikuje svobodo, teži k uničenju krščanske in človeške morale. Sedanji rod in otroci se zdijo izgubljeni.«

Dosledno moramo živeti iz naukov cerkvenega učenja, neomajno se moramo držati papeža.

Zateči se moramo k božji Materi — molitev rožnega venca je neizbežna nujnost —; z vsem srcem moramo sprejemati in spolnjevati njena navodila. Po Njeni priprošnji bo Njen Sin vnel Zemljo s posvečujočim ognjem Ljubezni. On, nosilec usmiljene, odrešeniške, osrečujoče oblasti: Kristus Kralj.

(1) Ta del je poslovenjen v Odarjevi knjigi Katoliška akcija in delo v njegovih organizacijah, Buenos Aires 1949, str. 18.

(2) Opomba pod črto (Sveto pismo nove zaveze, Maribor 1958, prevedli dr. Fr. Jere, dr. Gregorij Pečjak in dr. Andrej Snoj, str. 490): »Čeprav je do konca res, da ni Kristusovo kraljestvo "od tega sveta", ker ima svoje življenjsko središče v svetu nadnaravnih vrednot, je vendarle "na tem svetu". Kraljestvo božje nastaja in raste v svetu naravnih zakonov in ne nasprotuje razumnim in smiselnim zahtevam družbenega razvoja.«

(3) Na srečo nista ne Maritain ne Montini bila dosledna v svojem pojmovanju človeške družbe. Maritain je pred smrtjo s knjigo *Le Paysan de la Garonne* ostro obsodil prevladujoče tokove v Cerkvi — tokove, ki so se v nemajhni meri spočeli iz njegovih naukov. Pavel VI. pa je po navdihnjenju Sv. Duha večkrat reševal dvomljive predloge koncilskih očetov in napisal po istem Navdihovalcu spočete učeniške listine *Mysterium Fidei*, *Veroizpoved božjega ljudstva in okrožnico Humanae Vitae*. Ko je vodil vso Cerkev *ex cathedra*, se je držal tradicionalnega učenja, ko pa se je odločal v praktičnih zadevah (Ostpolitik, liturgične reforme, kardinal Mindszenty, govor pri Združenih narodih I. 1965), je bil očitno pod vplivom integralnega humanizma.

Prof. Martin Jevnikar - 80-letnik

Prof. Martin Jevnikar je 1. maja 1993 praznoval 80-letnico. Prijatelji so se ga spomnili v Društvu slovenskih izobražencev na rednem večeru 3. maja. O pomenu njegovega skoro 50-letnega delovanja v okviru zamejske skupnosti je spregovoril Sergij Pahor, njegovo vlogo pri mladinski reviji *Literarne vaje*, katere pomen smo spoznali šele zdaj, ko je ni več, pa je orisala Marija Cenda, ki je prinesla tudi pozdrav Slavističnega društva. V izvlečku objavljamo Pahorjev nagovor.

* * *

Profesorju Martinu Jevnikarju mora biti naša skupnost hvaležna predvsem zato, ker je v našo sredino prinesel — poleg številnih knjig, esejev, člankov, kritik in poročil, s katerimi je spremljal kulturno dogajanje v slovenskem prostoru — duh slovenske znanstvene natančnosti, zanesljivosti in intelektualne poštenosti, vrline, ki so mu bile po eni strani prirojene, po drugi pa so mu bile vcepljene kot gojencu klasične gimnazije v Šentvidu in ki so vodile njegove prve korake v takratni slovenski kulturi. Med nas je Martina Jevnikarja prinesel konec vojne, ko se je pred novim redom, ki je nastajal v Sloveniji, umaknil na takrat prijaznejše področje. Bil je mlad profesor, ki je delo na šoli začel ob začetku vojne, ga nadaljeval v begunski gimnaziji v taborišču v Monigu pri Trevisu, potem pa se od samega začetka vključil v naše višje šolstvo na Tržaškem kot profesor na trgovskem zavodu Žiga Zois, kot ravnatelj na nižji srednji šoli pri Sv. Jakobu in potem pa — že na akademski ravni — univerzah v Padovi in Vidmu, kjer je tudi v tujem svetu širil poznanje slovenske kulture in umetnosti. Vmes in poleg vsega tega pa je opravljal veliko funkcij in nalog v šolskih institucijah in zunaj njih v naši prosveti, v publicistiki, na radiu. Vseskozi je ostal zvest naši stvarnosti, širši slovenski svet pa preko Mladike in drugih publikacij, še naprej seznanja z literarnim dogajanjem in zdomstvu in zamejstvu. Primorski biografski leksikon pa je delo, s katerim si je naš jubilar postavil pravi spomenik kot urednik in pisec, kot organizator, mentor in stimulator. Njemu namenjeno geslo v leksikonu, čeprav je še tako natančno in bogato s podatki, še zdaleč ne more opisati tistega, kar je njegova prisotnost spodbudila v našem manjšinskem telesu v vsakdanjem stiku z našo spreminjajočo se stvarnostjo, z našo organizirano obliko življenja, z našo politiko, bi rekli, s tisto pravo seveda, ki utemeljuje naše bivanje na tem prostoru in mu daje podlago.

Martin Jevnikar ima zaslugo, da je med nas presadil fragment tiste strokovnosti, ki je lahko rasla samo na celovitem narodovem telesu in precepil na šibko vejo naše kulture žlahtnost pristne vseslovenske kulture, ki je ob evropski in svetovni znala izraziti svojo izvirno ustvarjalnost in od katere smo bili v desetletjih fašističnega genocida prisilno odrezani. Za vse to veliko delo, ki ga je Martin Jevnikar opravil skupaj z mnogimi drugimi, ki so ob odhodu iz domovine ostali med nami, moramo biti jubilaru danes hvaležni.

Martin Jevnikar ima zaslugo, da je med nas presadil fragment tiste strokovnosti, ki je lahko rasla samo na celovitem narodovem telesu in precepil na šibko vejo naše kulture žlahtnost pristne vseslovenske kulture, ki je ob evropski in svetovni znala izraziti svojo izvirno ustvarjalnost in od katere smo bili v desetletjih fašističnega genocida prisilno odrezani. Za vse to veliko delo, ki ga je Martin Jevnikar opravil skupaj z mnogimi drugimi, ki so ob odhodu iz domovine ostali med nami, moramo biti jubilaru danes hvaležni.

POSLANICA VELIKE BRITANIJE SLOVENCEM!

Slovenci in Slovenke!

Nemci so izgnani iz Afrike. Izgubili so zadnji košček zemlje, ki so ga imeli izven Evrope.

Sredozemsko morje je očiščeno nemško-laških piratov. Sedaj lahko mirno plovejo zavezniške ladje od Gibraltarja pa vse do Aleksandrije. S tem je pot znatno skrajšana in prihranjeni so milijoni ton zavezniškega brodogva, ki bo poslužilo pri invaziji Evrope.

SLOVENCİ IN SLOVENKE! Silovita borba proti fašistovskemu jarmu se bliža slovenski domovini. Britanska in ameriška letala noč in dan bombardirajo središča vojne industrije v Palermu, Mes-sini, Napoli in Trapani. To je osveta za vsa tista zla, ki jih je Vaš tlačitelj posejal po Evropi. Ali to je šele začetek. Kaj pravi k temu „Lavoro Fascista“?

Kritična faza v življenju laškega naroda se naglo približuje. Italija drhti, ker ve, da je kirurški nož pripravljen, da se zarije v njeno telo. Krik obupa je to za fašiste, a za Vas in vse ostale zaslužnjene narode Evrope naj bo to poslanica upanja.

Svobodni svet ne bo pozabil Slovencev in njihovih žrtev, ki so jih doprinesli k skupni zavezniški stvari. Bodite uverjeni, da ni več daleč čas, ko boste tudi vi uživali sadove svobode v združenih in v celoti osvobojeni Sloveniji.

5/4

1992

Letak, ki ga objavljamo, je iz časa druge svetovne vojne. Izročila nam ga je gospa, ki ga je med vojno lastnoročno pobrala na tleh pri Sv. Ivanu v Trstu. To je pa tudi vse, kar vemo o njem zanesljivo. O avtentičnosti njegove vsebine in avtorstva namreč nimamo trdnih dokazov. Vprašanje je, ali je res prišel iz angleških krogov ali se za njim skriva kaka slovenska roka. Tudi z datacijo letaka so težave. Na njem je sicer na roko napisana letnica 1942, vendar bi stavek »Nemci so izgnani iz Afrike« bolj kazal v sredo leta 1943.

Če pa so bili avtorji letaka resnično Angleži ali njim bližnji krogi, je njegova vsebina zanimiva in poučna. Najprej potrjuje, da je bil edini cilj zaveznikov v 2. svetovni vojni uničenje nacifašizma. Dalje iz besedila jasno izhaja, da so zahodni zavezniki (ali vsaj Angleži) pri tem sprejemali Stalinovo Sovjetsko zvezo kot polnopravnega in verodostojnega zaveznika (tudi Stalin stoji na strani »boljše slovenske bodočnosti«). Odločno odklanjajo kakršenkoli nastop proti komurkoli, razen proti nacifašistom (»Tretjega nasprotnika ni in ga tudi biti ne more«).

Iz teh izhodišč bi dosledno izhajalo, da Angleži niso mogli in tudi niso hoteli imeti nobenega pravega posluha za odpor proti komunistični revoluciji na Slovenskem in da je bilo to popolnoma jasno že sredi leta 1943. Samo po sebi se zato postavlja vprašanje, kako so ta stališča odmevala na Slovenskem in kako so vplivala na nadaljnji potek dogajanja.

Letaki, enaki objavljenemu, so najbrž krožili v večjem številu. Zato si nadejamo, da bo njegova objava pri drugih morebitnih najditeljih sprožila še kak odmev.

PRI TEJ PRILIKI VAM POŠILJAMO TO-LE POSLANICO:

VELIKA BRITANIJA, SOVJETSKA
RUSIJA IN AMERIKA SO POSTA-
VILE 22. JUNIJA 1941. ENO SA-
MO FRONTO. TU SI STOJITA
NASPROTI SAMO DVA NASPROT-
NIKA! NA STRANI SVOBODE
IN BOLJŠE SLOVENSKE BODOČ-
NOSTI STOJE: CHURCHILL, STA-
LIN IN ROOSEVELT. NA STRA-
NI NASILJA IN BARBARSTVA PA
STA KRVNIKA SLOVENSKEGA
NARODA: HITLER IN MUSSOLI-
NI. TRETJEGA NASPROTNIKA NI
IN GA TUDI BITI NE MORE!

SLOVENCİ IN SLOVENKE!
Junaški in samozavestni slovenski
narod se v nobenem slučaju ne
sme oslabiti v medsebojni brato-
morni vojni:
Zato strnite svoje vrste v eno sa-
mo mogočno voljo: SLOGA!
Pripravljajte se vsi kot en moč na
zadnji odločilni udar, ki ni več da-
leč: strankarsko-politično borbo od-
ložite za povojni čas!
Bodite složni in uvrstite se v eno
skupno fronto! Ne klonite glavel!
Bodite pogumni! Ura vašega odre-
šenja se približuje z velikimi koraki!

**ŽIVELA SLOVENSKA VZAJEMNOST!
ŽIVELA VELIKA JUGOSLAVIJA!**

Prav prisrčno Vas pozdravljajo in se Vam
zahvaljujejo Vaši zavezniški prijatelji
BRITANCI

Odšla je goriška pesnica Ljubka Šorli Bratuž

Dne 30. aprila letos je tiho in nepričakovano odšla od nas pesnica, kulturna delavka in mučenka Ljubka Šorli Bratuž. Njeno življenje je bilo od prve svetovne vojne do konca druge en sam križev pot, posut s kamenjem in trni, palicami in biči. Še kot otrok je morala pred soško fronto bežati iz rodnega Tolmina na Jesenice, po vrnitvi ji je umrl oče zaradi vojnih naporov, zato ni mogla v šole, da bi postala učiteljica. Delala je v materini trgovini in sodelovala z mladimi v narodno prosvetnih organizacijah. Dve leti je nadomeščala organista in vodila zbor deklic.

Leta 1933 se ji je nasmehnila sreča: poročila se je z učiteljem, pevovodjem in skladateljem Lojzetom Bratužem, s katerim sta si uredila dom v Gorici. Rodila sta se jima hči Lojzka in sin Andrej, toda družinska sreča je trajala samo do decembra 1936, ko so moža fašisti zastrupili, da je moral po hudih mukah umreti 16. februarja 1937. Sončni dnevi so se spremenili v eno samo črno noč.

Že aprila 1943 so jo zaprli in odpeljali na tako imenovani specialni policijski inšpektorat v Trstu. Zaradi narodnega delovanja in zvez z družino Janka Premrla — brata sta kot študenta stanovala pri njej —, jo je znani krvolok komisar Collotti strahovito mučil. To mučenje je Šorlijeva opisala v pismu, ki je bilo spomladi 1976 prebrano na sojenju zločincem iz tržaške Rižarne in je vzbudilo veliko zanimanja italijanske in svetovne javnosti. Po mesecu dni kruhih zasliševanj in mučenjih so jo poslali v taborišče v Zdravščino pri Gorici, kjer je ostala do italijanske kapitulacije septembra 1943.

Z otrokoma se je preselila v rodni Tolmin, sprejela učiteljsko službo, ki jo je vestno opravljala do konca vojne, ko se je vrnila v Gorico. V Gorici je opravila učiteljsko ma-

turo in bila učiteljica v skoraj vseh goriških vaseh. Življenje se ji je spet uredilo, hči in sin sta dovršila univerzo in se zaposlila na slovenskih šolah v Gorici, pozneje hči na univerzi v Vidmu. Leta 1975 je stopila v pokoj, stikov z mladino pa ni pretrgala, saj je leto za letom podeljevala bralne značke v raznih krajih, več let urejala Pastirčka in zanj pisala otroške pesmi in igrice, pravljice in povestice.

Šorlijeva je simbol slovenske matere, ki je nobena težava ne zlomi, pogumno prenaša trpljenje in se prepričano zanaša na Boga, ki ji nikoli ni naložil takega bremena, da bi ga ne mogla prenesti. Nikoli ni obupala, vedela je, da ji bo Bog pomagal, zato je hodila pogumno po svoji poti.

Šorlijeva pa je tudi ena najglobljih slovenskih pesnic. Bridko življenje je brez dvoma oviralo njen literarni razvoj, vendar je napisala nad 500 občutenih pesmi, globokih in jezikovno izdelanih, da že na papirju pojejo, zato so jih toliko uglasbili. Pisati je začela že v dijaških letih in sodelovala v zamejskih in zdmskih revijah in koledarjih, prvič pa se je obširneje predstavila v sonetnem vencu **Venec spominčič možu na grob**, ki je izšel v Gorici 1957 v bibliofilski izdaji. Vanj je izlila vse svoje trpljenje ob izgubi ljubljenega moža. Drug venec je posvetila mrtvi materi z naslovom **Neizpovedana ljubezen** (Koledar Goriške Mohorjeve družbe 1967).

Šorlijeva je morala 45 let ustvarjati pesmi, da je prišla do prve samostojne pesniške zbirke, ki je »istočasno pa že njeno izbrano delo«, kakor piše v uvodu v njene Izbrane pesmi Marijan Breclj, ki jih je uredil, izdala pa jih je Goriška Mohorjeva družba leta 1973. V knjigi je 89 pesmi in oba sonetna venca. Šele tu je predstavljena Šorlijeva v vsej svoji pesniški in človeški veličini. Glasnica je vsega primorskega ljudstva, nikoli ne obtožuje ljudi, ki so delali Slovencem krivice, ampak zavrača samo zlo kot tako. Ljubezen do moža z njegovo smrtjo ni usahnila, ampak je še po vojni zrasla v širino in globino, da je ta njena poezija za slovensko literaturo gotovo nekaj edinstvenega.

Ob tolminskih in goriških motivih, v katere je zajela vso lepoto teh dveh pokrajin, so pesmi tretjega oddelka najbolj slovenske, ker je v njih glasnica vseh primorskih Slovencev pod Italijo, njihovega trpljenja pod fašizmom in med zadnjo vojno. Obupana toži: »Vse samo strup nam je, vse bolečina. / Mine dan. S strahom že drugega čakamo... / Strta so srca nam, v dušah praznina. / Kje naše sonce je? Kje je svoboda?« Zadnji oddenek sestavljajo njene pesmi z versko tematiko, ki sega od molitve in meditacije do pesmi o praznikih.

Deset let pozneje je izšel izbor otroških pesmi **Veseli ringaraja**. Pesmi je spet uredil Marijan Breclj, vseh je 128 in spremljajo otroka od njegovih prvih igrač do šolskih let in potem skozi vse šolsko leto. Skratka, zajeto je otrokovo življenje v veselih in žalostnih trenutkih, doma, v šoli in v naravi, vedno pa podano v novih verzih, novih podobah in primerah.

Za 75-letnico življenja so tolminski rojaki izdali svoji pesnici bibliofilsko knjigo z naslovom **Rumeni kot zlato so zdaj kostanji**. Vso knjigo je z roko napisal Ivan Jermol, natis je oskrbel Sitotisk Spacapan iz Idrije pri Bači, izšla je v 200 oštevilčenih izvodih, obsega pa Tolminski cikel pesmi Šorlijeve.

Končno je prišla Šorlijeva v vseslovenski razvid, ko je France Bernik, danes predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, uredil zbirko 60 pesmi, ki so nastale po Izbranih pesmih, in jih izdal pod naslovom **Pod obokom čarobnim** pri ZTT v Trstu.

Šorlijeva je dobila 1979 papeško odlikovanje Pro Ecclesia et Pontefice, leta 1983 pa tržaško literarno nagrado Vstajenje.

Martin Jevnikar

V Argentini je umrl pedagog Vinko Brumen

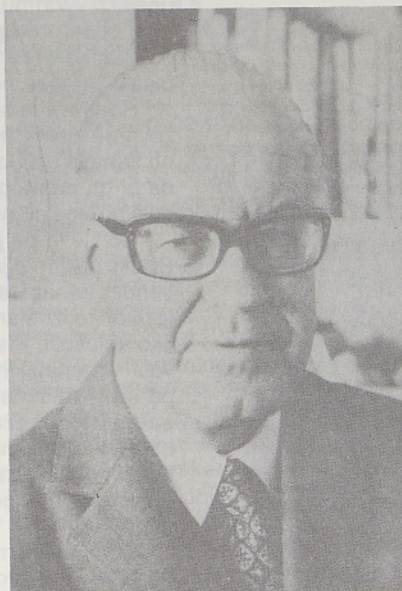
Iz Argentine je prišlo sporočilo, da je 24. marca umrl v Buenos Airesu znani slovenski pedagog, filozof, profesor in strokovni pisatelj dr. Vinko Brumen, osrednja osebnost slovenske politične emigracije. S svojim znanjem, razgledanostjo, mladostnim navdušenjem in z lahkoto pismenega izražanja se je takoj po prihodu v novo domovino postavil med vodilne usmerjevalce zdomskega življenja. Opazoval je rojake, kako so se pehali za prostor na soncu, za lastno hišo in primerno službo, delali nape, se zapisali vase in v družine, istočasno pa bili vsevedni, samozavestni, prepričani, da so več od ostalih Argentinec.

O tem je Brumen zapisal v avtobiografskem uvodu v knjigo *Naš in moj čas*: »Potem me je začela zanimati in boleti naša zdomska stvarnost. Ta je bila nekaj novega zame in za moje sorjake. Vendar se mi je zdelo, da sem bil med tistimi, ki so se znali nekoliko hitreje in bolje življati v nov položaj in ga tudi miselno obdelati. Skušal sem s predavanji in s pisanjem k temu pomagati tudi tistim, ki jim je to bilo težje.«

Težave so bile obupne, Argentina je bila edina, ki jim je odprla vrata brez zdravniških spričeval in pregledov, vsem: zdravim in bolnim, mladim in starim, priznala pa jim ni nobenega spričevala, zato so bili vsi enaki, vsi na točki nič in od tu so se odpravili v novo življenje. In na tej poti jih je zvesto in očetovsko spremljal Brumen s svojimi predavanji in razpravami. Govoril je o vsem, kar jih je zadevalo, hvalil vrline in grajal nape.

Do tega stanja in znanja se je povzpел s trdim delom. Leta 1971 se je v pogovoru Nikolaju Jeločniku tako le predstavil: »Po poreklu (Šalovci pri Središču ob Dravi) sem Prlek iz skrajnega jugovzhodnega konca Slovenskih goric. Po študiju (Središče, Ormož, Maribor, Ljubljana) sem profesor pedagogike in filozofije ter doktor filozofije, izpopolnjeval sem se v Nemčiji in Angliji.« Rodil se je 1909.

Poučeval je na meščanski šoli v Slovenj Gradcu in na Viču v Ljubljani, nato na učiteljski v Ljubljani, od februarja do aprila 1945 je delal pri Deželnem šolskem svetu v Gorici,

nato je bil pod zavezniki ravnatelj slovenskega učiteljskega v Gorici. Ko je prišla Gorica spet pod Italijo, je odšel v Argentino in našel v Buenos Airesu službo v veliki založbi Kapelus, kjer je vodil oddelek za humanistične izdaje. Od 1966 je predaval občo pedagogiko v španščini in zgodovino slovenske filozofije v slovenščini za slovenske študente na buenosaireški Filozofski fakulteti ukrajinske univerze sv. Klementa v Rimu.

Ko je bil po vojski v Gorici, je napisal za slovenske šole učni knjigi *Psihologija*, 1946, in *Pedagogika in didaktika*, 1946; obe so na ciklostil založile slovenske šole v Gorici. V tisku je izšla njegova *Psihologija in pedagoške vede za učiteljske*, Trst 1949, v ciklostilnem ponatisu pa *Pedagogika, didaktika in psihologija*, Gorica 1950.

Brumen se je pripravljaj na univerzitetno mesto na ljubljanski univerzi, ker ga je hotel dr. Karel Ozvald usposobiti za svojega naslednika na stolici za pedagoške vede. Na njegovo pobudo je 1934 napisal disertacijo o kulturno-pedagoškem pomenu Slomškove knjige *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. V tisku je izšla 1936 v Mariboru in 1943 pri Mohorjevi družbi v Ljubljani v zbirki Cvetje iz domačih in tujih logov. Iz te knjige je vzel uvod v faksimilno izdajo pri Mohorjevi družbi v Celju 1991.

V Argentini je objavljaj v skoro vseh publikacijah, ki jih je izdajala

tamkajšnja zdomska skupnost. To so Koledar, Zbornik Svobodne Slovenije, Meddobje, Katoliški misijoni, Duhovno življenje, Glas Slovenske kulturne akcije, Vrednote in Svobodna Slovenija.

V knjigi je izdal pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu eseje in razprave *Iskanje*, 1967, in prav tam *Naš in moj čas*, 1980. Vmes je napisal še knjigo o Janezu Evangelistu Kreku *Srce v sredini*, 1968. Najboljšega Brumna pa sta predstavila Irene Mislej in Frane Jerman v knjigi *Argentinski spisi*, Slovenska Matica v Ljubljani 1992, z biografijo in bibliografijo, kot bi slutila, da se mu bliža zadnja ura.

Vinko Brumen je bil globoko izobražen mož, razgledan po vesoljnem svetu filozofije, po lastnih besedah »sistematičen mislec«. Več razprav je posvetil svojemu učitelju Francu Vebru in njegovi filozofiji, kot Veber je razmišljaj o Bogu in poteh do Njega. Čisto samostojno pa je razpravljaj o mišljenju, o dobrem in vrednem, o razmerju med znanostjo in vero. Nekaj izrednega je njegovih enajst *Pisem o slovenstvu in slovenščini* (Meddobje 1984); nastala so zaradi mešanih zakonov, ki razjedajo slovensko zdomsko skupnost, saj morajo zaradi enega tujega človeka vsi v družini govoriti v tujem jeziku, ne samo z njim, ampak v njegovi prisotnosti tudi med seboj.

V zadnjih razpravah je obravnaval dialog, ki naj vodi k spravi in enotnosti. Tako je bil tudi v tem pogledu sodoben in je prehitel matično domovino.

Spoznal sem ga na ljubljanski univerzi, kjer je bil dve leti (1936-37 in 1938-39) pomožni tehnični asistent v pedagoškem seminarju. Pred diplomom sem napisal pedagoško seminarško nalogo o Slomškovih nazorih o osnovni šoli. Ker sem prav tedaj raziskoval vpliv Krištofa Schmidta, znanega nemškega mladinskega pisatelja, ki so ga s Slomškom vred na debelo prevajali v slovenščino, na slovensko literaturo, so mi bili Slomškovi šolski nazori blizu. O tem sva tedaj govorila z Brumnom, ki je prav tako raziskoval Slomška. Pozneje sva se večkrat srečala in pogovarjala in tudi pred leti, ko je prišel z gospo iz Argentine, me je prišel obiskat. Prebral sem vsa njegova dela in o njih poročal na radiu in v Mladiki.

Martin Jevnikar

Ta dolg še ni poravnán!

Janko Jež

Stvarna škoda, ki jo je italijanski fašizem prizadel našemu ljudstvu.

Pred 75 leti, to je takoj po prihodu Italije v naše kraje, so se domači prenapeteži začeli organizirano boriti proti vsemu, kar je bilo slovenskega in hrvaškega na Primorskem in v Istri.

Začeli so se pohodi po Krasu z razbijanjem po gostilnah in pretepanjem fantov, ki so peli slovenske, v Istri pa hrvaške pesmi. V Trstu so celo preteпали meščane, ki so javno govorili v svojem jeziku. Sledili so napadi na slovenska in hrvaška kulturna društva, zadruge, hranilnice in posojilnice, banke, javne knjižnice. Večinoma so jih ti nacionalisti požgali. Nadlegovali so celo naše otroške vrtce in osnovne šole (srednjih sploh nismo imeli, razen zasebne trgovske šole pri Sv. Jakobu) ter njihovo učiteljsvo. Razbijali so naša kulturna in sploh javna zborovanja. Višek vsega pa so dosegli s požigom **Narodnega doma** v Trstu. Tedaj so že nastopale sive fašistične škvadre, ki jih je organiziral fašistični narodni poslanec Francesco Giunta. To je bil začetek aktivnega delovanja Mussolinijevega fašizma, ki je poslal k nam Giunta, da bi se na naši koži učil ustrahovanja in teroriziranja preprostega delovnega kmečkega ljudstva in njegove inteligence, da je nato isto lahko počenjal s fašističnimi tolpami po vsej Italiji!

Škode, ki so jo nam tedaj prizadeli fašisti, ni še nihče poravnal. Treba je nato še primerno upoštevati ogromno škodo, ki jo je med vojno na slovenskem ozemlju povzročila italijanska okupacijska oblast, ki je pri nas za vselej obtičala na svojem cesarskem pohodu proti Vzhodu. Jugoslavija ni o tem vodila dovolj računa. Slovenci imamo zdaj možnost, da v okviru svoje suverenosti predložimo svoj račun. Nikdar pa Italija ne bo mogla poravnati škode, ki jo je fašistična vojska povzročila našemu narodu s pobojem dvesto tisoč slovenskih kmetov, intelektualcev, žena, deklet in otrok v sami ljubljanski pokrajini v letih 1941-1943.

Nekaj škode je fašistična Italija že izplačala ob priložnosti požiga **Narodnega doma Balkan** v Trstu, vendar samo v korist jugoslovanskih državljanov, ki so usodnega dne prebivali v hotelu ali pa se iz kakršnikoli razlogov zadrževali v prostorih drugih gospodarskih ali kulturnih organizacij.

Slovenska javnost se je ukvarjala tudi s problematiko slovenskega imetja, ki ga je fašistični režim nacionaliziral na Primorskem in v Istri. Zato zahtevamo, da se to imetje vrne razlaščenecem. Te škode ni poravnala niti demokratična Italija. To je še velik italijanski dolg do slovenske manjšine.

* * *

Poskušajmo zdaj prikazati vsaj glavno škodo, pa tudi ta ne bo popolna, ki jo je italijanska oblast povzročila našemu ljudstvu takoj po zasedbi naših krajev. Izračunana škoda je izražena v lirah po tedanjem kurzu.

	LIRE
1) 29. decembra 1919 je italijanska drhal napadla uredništvo in upravo lista Edinost v Trstu. Škoda:	9.000
2) 4. avgusta 1919 so napadli Narodni dom , slovensko šolo v ulici Acquedotto, Trgovsko-obrtniško zadrugo v Trstu. Škoda:	
a) uredništvo in uprava Edinosti	5.353
b) slovenska osnovna šola	44.995
c) slovensko učiteljsko društvo	10.000
č) učitelji omenjene šole	1.809
d) Ruski krožek	715
e) zasebna slovenska trgovska šola v ulici Battisti	1.865
f) Trgovsko-obrtniška zadruga	104.550
g) Tržaška posojilnica in hranilnica v Narodnem domu	860
h) Slovanska čitalnica v Narodnem domu	28.486
3) 30. oktobra 1919 so v Pazinu napadli tiskarno Tiskovnega društva. Vse so sežgali, uničeno ali drugače poškodovano. Škoda je bila uradno ocenjena:	86.300
4) 8. novembra 1919 so v Pazinu napadli Narodni dom . Škoda:	1.000
5) 13. julija 1920 je generalni napad na vse slovenske in hrvaške ustanove v Trstu in Istri, in sicer po vnaprej točno razporejenem načrtu. Napad je vodil prosluli narodni poslanec in kasnejši ministrski podtajnik Francesco Giunta. Škoda:	
a) Narodni dom v Trstu je požgan do temeljev	15.000.000
b) Tržaška posojilnica in hranilnica	2.700.000
c) inventar hotela Balkan in kavarne	800.000
č) zasebna imovina 37 nameščencev	147.033
d) imovina stanovalcev v zgradbi	2.710.329
e) Tržaško podporno društvo	90.588
f) Glasbena matica	30.000
g) Slovenska čitalnica	120.000
h) Dramatično društvo	80.000
i) Plesna dvorana	5.800
6) Istega dne so napadli odvetniško pisarno dr. Kimovca na trgu Oberdan. Škoda:	90.000
7) Istega dne napadli gostilno Lenček (»Al Gallo«) v Trstu. Škoda:	12.000
8) Napad na slovensko kavarno »Commercio«	50.000
9) Napad na Ljubljansko kreditno banko	42.000
10) Napad na odvetniško pisarno dr. Vilfana	30.000
11) Napad na Občo štabionico	20.013

12) Napad na osnovno šolo Pravoslavne cerkvene občine	90.000	gospodarsko poslopje. Zgoreli sta dve hiši in štiri krave:	44.905
13) Napad na pisarno dr. Pretnarja in dr. Okretiča	52.731	c) Petru Tulu so fašisti in vojaki razbili in pokradli vse, kar pa je ostalo, so požgali:	23.832
14) Napad na pisarno dr. Abrama in dr. Agnelletta	110.000	č) Škoda, ki so jo pri tem napadu povzročili ostalim petnajstim gospodarjem, je ocenjena:	23.223
15) Pri napadu na Jadransko banko je bil uničen ves inventar:	800.000	25) Sedmim našim kmetom v Sv. Petru pri Piranu so oboroženi fašisti zažgali hišo in jim v kleti iztočili 50 hl vina:	21.010
b) Ostala škoda v Jadranski banki zaradi uničenja dokumentov in blagajniških zapisov:	3.750.000	26) Osmim kmetom pri Oprtalju in pri Buzetu so zažgali seno, izropali hiše in odnesli tudi nekaj denarja:	4.230
16) Napad na Hrvatsku štadionico	200.000	27) Josipa Andrijašiča iz Črnega kala so fašisti šestkrat obiskali in mu vse po hiši razbili, uničili knjige in spise ter pokradli 155 srebrnih avstrijskih kron in 1.110 lir. Ko so prišli šestič, so mu zažgali hišo:	34.000
17) Napad na Špedicijsko društvo Balkan	600.000	28) Dan pred volitvami, 14. maja 1921, je skupina koprskih uniformiranih fašistov na vojaških kamionih vdrla v Sveti Lovreč. Trgovcu Petru Buriču v Baderni so z bencinom in petrolejem polili hišo in jo zažgali. Osebe, ki so skušale gasiti, so razgnali z bombami. Škoda:	18.000
18) Napad na urad in stanovanja delegatov kraljevine SHS	900.000	29) Iz Baderne so fašisti krenili v vas Pajare pri Svetem Lovreču in tam Gasparu Heraku polili hišo z bencinom in jo zažgali, narkar so v kleti iztočili 50 hl vina. Škoda:	30.000
19) Požig Narodnega doma v Puli. Škoda:	5.000.000	b) Antonu Heraku v Pajarih so iztočili 7 hl vina, hišo pa polili z bencinom in zažgali. Škoda:	17.000
20) Napad na urad in stanovanje odvetnika dr. Cukona v Puli. Vse je bilo uničeno	150.000	c) Kati Radović so v Pajarih zažgali hišo, a uspelo ji je, da je ogenj pogasila:	5.000
21) Ponovni napad na tiskarno Tiskovnega društva v Pazinu. Uničeni vsi stroji in inventar	300.000	č) Fašisti iz Višnjana so vdrli v župni urad v Bačvi, župnika Dinka Marojeviča so pretepli in župni urad oropali:	4.000
22) Med volitvami 15. maja 1921 so fašisti iz Oprtalja, Buzeta in Motovuna napravili »kazenske ekspedicije« v poedine hrvaške vasi, napadli vplivne domačine, požgali njihove hiše:		30) Pri napadu fašistov na Mačkovelje je nastradala dvojica kmetov v Ospu in Prebenegu. Škoda:	2.232
a) požgali so hišo Josipa Šorga pok. Antona v vasi Šorgi na Oprtaljskem Krasu:	50.000	31) Pri napadu piranskih fašistov na Sveti Petar so kmetu Matku Renčiču razbili vse pohištvo. Škoda:	5.000
b) požgali so hišo Matka Veznavera pok. Ivana v vasi Škofji:	70.000	b) Isto so napravili tudi kmetu Ivanu Benčiču, ki so ga tudi pretepli.	5.000
c) požgali so hišo Ivana Kmeta pok. Ivana:	50.000	c) Franji Flego v Buzetu so fašisti zažgali gospodarsko poslopje, razbili pohištvo in razlili vino. Škoda:	40.000
č) Koprski fašisti so 16. maja 1921 požgali hišo Josipa Vatovca pok. Jakova iz vasi Čežari:	40.000	č) Ivanu Flegu, župniku in dekanu v Buzetu so iztočili vino in uničili vse knjige in spise:	10.000
d) Požig gospodarskega poslopja, sena in orodja Antona Bordona pok. Ivana iz vasi Čežari:	50.000	d) Učitelju Vinku Šepiču so v Buzetu zažgali vse knjige:	4.500
e) Požig hiše Josipa Vatovca pok. Andrije iz Čežarov:	23.000	e) Kmetu Antunu Tončiču so fašisti vdrli v hišo, ga pretepli, mu razbili vse pohištvo in iztočili vino:	26.977
f) Požig hiše Antona Valentića pok. Valentina iz Čežarov. Požar so pogasili. Zato delna škoda:	6.000	32) Razbili in porušili so društvo Danica v Opatiji in istočasno pretepli nekaj zasebnikov:	14.209
g) Požig hiše Lovra Vatovca pok. Ivana iz Čežarov:	40.000	33) Napad na župno cerkev in na župni urad v Moščenicah. Pretepli so nekega kmeta:	4.413
23) 13. maja 1921 so koprski fašisti požgali skoraj celo vas Čežari. Prizadeti kmetje so:		34) Dvojici kmetov iz Sv. Barbare so razbili vse pohištvo:	7.500
a) Andrija Vatovac pok. Andreje iz Čežarov, požgana polovica hiše. Škoda:	7.000		
b) Pri požaru, ki je bil kmalu pogašen, so Dragutinu Vatovcu zgorela vsa oblačila in perilo. Pohištvo je bilo poškodovano:	6.000		
c) Petru Valentiću iz Čežarov je ob isti priložnosti zgorelo pohištvo:	3.000		
č) Mariji vd. Bertok pok. Josipa iz Čežarov so uničili vse sode v kuhinji in gostilni:	1.500		
d) Požig gospodarskega poslopja v Čežarih:	30.000		
24) Istega dne je druga skupina fašistov prihrumela na kamionih iz Milj v Mačkovelje:			
a) Andreju Šturmanu iz Mačkovelj so požgali hišo:	29.524		
b) Matiju Smotlaku so v Mačkoveljah fašisti skupaj z vojaki z bombami zažgali hišo in			

- 35) Raznim našim vidnim osebnostim v Kringu (župniku Milanoviću in učiteljici Strniša), Valturi, Pobegih, Pomjanu, Grižah pri Miljah in v Dolini so med napadom povzročili škodo: 13.262
- 36) V rudarskem kraju pri Krnici so italijanska oblastva in fašisti povzročili upor, ki je v začetku aprila 1921 zajel ves okraj. Nastopili so vojska, milica in fašisti. Pri tem so v Krnici požgali 26 kmečkih hiš v vrednosti: 350.000
- b) Pri tem so fašisti pokradli razne predmete v vrednosti: 90.000
- 37) V vasi Šegotici so zažgali hišo Antuna Cveka: 89.720
- 38) V vasi Vareški so fašisti 4. aprila 1921 zažgali hišo. Škoda: 15.741
- 39) Italijani so v Opatiji 24. marca 1921 napadli odvetniško pisarno dr. Červara in dr. Uliksa Štangerera. Uničili so vse pohištvo. Škoda: 36.000
- 40) Požari, napadi, nasilje in pretepi niso prenehali niti po volitvah. Fašisti so v oktobru 1921 vdrli v Sveti Petar in kmetu Josipu Klemenu zažgali hlev: 7.000
- 41) Novembra 1921 so napadli vas Vranje selo in sežgali hišo Ivana Dobrilovića: 40.000
- b) Hišo so prav tako zažgali kmetu Ivanu Dobriloviću: 15.000
- 42) Leta 1922 se nasilje nadaljuje. Ker so se fašisti počutili vedno bolj močne, so svojo oblast nad prebivalstvom izvajali vedno bolj odurno. Odpor ljudstva so hoteli popolnoma zatreti.
10. junija 1922 so napadli društvo Zora v Opatiji. Povod je bil koncert hrvaškega mladinskega pevskega zbora. Oder je zagorel. Prav tako klavir in pohištvo: 5.000
- 43) 23. in 24. junija 1922 je sledil napad na občino Drežnica pri Kobaridu, na župni urad in na občino Kobarid, na župni urad Staro selo. Hiše so požgali. Pohištvo je zgorelo. Prav tako oblačila, knjige in drugo gradivo. Ocenjena škoda: 122.770
- 44) 14. avgusta 1922 so fašisti napadli vaščane v Lindaru pri Pazinu. Zažgali so hišo Katarine Žiža, vdovi po učitelju Žiži, znanem zbiratelju narodnega blaga. Škoda: 3.170
- b) Mariji Perković so v Lindaru uničili pohištvo, perilo, razbili harmonij: 19.490
- 45) Franci Puhaj vd. Šepić iz Ičićev so delno zažgali hišo: 3.000
- 46) 26. novembra 1922 so spet napadli društvo Zora v Opatiji. Škoda: 500
- 47) 5. novembra so ponovili napad na tiskarno **Edinost** v Trstu. Uničili so stroje in vse knjige. Škoda: 115.776

SKUPAJ: 35.852.911

* * *

To je samo nekaj primerov požigov, uničevanja in nasilja nad slovenskim in hrvaškim življem v Julijski krajini v letih 1919, 1920, 1921 in 1922.

Podatki so na razpolago v knjigi: **Ernest Radetič: ISTRA PO ITALIJOM, 1918-1943, Zagreb 1944.**

Draga Mirka

Tri dni pred cvetno nedeljo je bila cerkev na Katinari pri Trstu premajhna za množico, ki se je bila tja zgrnila za zadnje slovo od drage in spoštovane osebe. Pesmi, molitve, občutene besede, sveče, rože, spomini in slike Toneta Kralja na stenah so se povezali v eno samo misel: radi smo te imeli in hudo nam je.

V domači cerkvi, kjer je bila krščena, prvič obhajana, birmana in poročena, je zadnji blagoslov in zadnji človeški pozdrav sprejemala Mirka Lavrenčič Štoka. Nekaj dni prej, 27. marca, ji je v ljubljanskem Kliničnem centru za vedno zastalo srce, ki je bilo že dolgo upehano od hudih motenj in težkih operacij. Bilo je komaj triinpetdeset let.

Ta leta pa so bila polna ljubezni, vere, navdušenja in vedrine. Mirka je imela rada ljudi in je z njimi znala ustvarjati prijazne odnose. Tega se spominjajo njeni sovaščani, sošolci, prijatelji, kolegi na delovnem mestu (Radio Trst A), pa vedno novi znanci iz javnega življenja, ko je diskretno, ljubeče in včasih zaskrbljeno spremljala dolgoletno in naporno delo svojega moža dr. Draga Štoke, in pa rast, razvoj in uspehe ljubljene hčerke Alenke.

Mirko so imeli zelo radi tudi domači in drugi pevci, saj je že od najmlajših let predano sodelovala v zborih. Prijeten spomin je zapustila tudi v prosvetni javnosti: bila je talentirana igralka, sodelavka Slovenskega odra, in do danes se je ohranil spomin na tisto »Neopravičeno uro«, ko je spomladi leta 1961 očarala publiko v glavni vlogi, ljubka, simpatična in iskriva.

Bila je globoko verna in z vsem srcem predana slovenski domovini, s katero je trpela in se veselila, ko so se vrstili sivi časi in sončni trenutki. To je bilo tako globoko v njej, kot je pesem v pevcu. Zato je bila tudi tako pristna, bodisi da je imela solze v očeh ali pa je srečen nasmeh spreletel njen obraz. Bila je rahločutna in ranljiva, pa hkrati ognjevitna in polna navdušenja za drage in vredne stvari.

Odšla si, in vendar ostajaš med nami, draga Mirka.

Saša

V novi rubriki želimo opozoriti na razne spodrsrljaje in nerodnosti v medijih v Sloveniji, kot jih pač iz naše perspektive — od zunaj — zaznavamo ob poslušanju in branju slovenskih medijev.

● *Kakšno televizijo si želimo Slovenci v Trstu?* O tem želi odločiti SKGZ! Naša tukajšnja tako rekoč od duhá nove Slovenije še nedotaknjena in z nevidno, a trdno transmisijo še vedno nežno in nostalgično s preobraženo levico onkraj meje povezana SKGZ nekako ne more iz tega gorečega objema. Tako se ne čudimo, da se ta naša zamejska »krovna« organizacija (pokriva namreč predvsem levi del ostrejšja) tako bojevito otepa tega, da bi v Trstu dobili nekajurni televizijski program v slovenskem jeziku na 3. mreži ali na kaki drugi frekvenci v sklopu italijanskega TV omrežja. Z vsemi silami se naši »eska-gezejevci« zavzemajo za to, da bi te oddaje za Slovence v Italiji pošiljala v eter KOPRSKA TELEVIZIJA!

Za ilustracijo o odnosu koprške TV do Slovencev v zamejstvu in slovenske kulture nasploh majhen prikaz dveh oddaj na TV Koper-Capodistria:

● *Prikaz razstave knjig raznih založb na Pomorski postaji v Trstu.* Oddaja je potekala v italijanščini v obliki pogovora. Spraševalka TV Koper je bila polna zanimanja za tuje založbe in si je pustila postreči z informacijami o italijanskih založbah, od Bompianija navzdol. Čakali smo in čakali, ali se bo, kot bi se spodobilo, (če ne na začetku, vsaj kje na sredi) spomnila, za katero televizijo dela — in da smo celo v Trstu Slovenci, ki izdajamo knjige — in to celo z lastno založbo! In da se bo pozanimala, koliko slovenskih založb še sodeluje na tej tržaški razstavi! Nič. Prav na koncu drobno, sramežljivo vprašanje med zobmi, s še bolj hitrim in obrobim odgovorom, toliko, da smo razumeli, da neka slovenska založba le sodeluje s kakšno knjigo. Da bi pokazali polico s knjigami založbe, ki so jo omenili, ZTT, niti govora. In kakšna prilika bi bila to, če že TV Koper gleda baje toliko Italijanov po Severni Italiji! Da sta razstavljali še dve slovenski založbi, smo zvedeli šele iz slovenskih časopisov! Ali bi sicer

spretno novinarko toliko stalo, da bi opravila svojo dolžnost tudi kot Slovenka, izkoristila priliko in vrgla v eter nekaj informacij o naši kulturi?

● Drugi, podoben primer. Precej dolga, bogata in režijsko-slikovno zelo dobro pripravljena *Oddaja o Krasu*. V italijanščini za italijansko (?) publiko. Kjer spoznaš o Krasu vse! Celo Kraševce! Ampak tudi če so najbrž vsi po vrsti Slovenci in vidiš dele slovenskih vasi in domačije naših ljudi, to niso Slovenci, tu ni slovenske prisotnosti, tu so dosledno ves čas samo »Kraševci«, »ljudje s Krasa«, »domačini teh krajev« in kar je še podobnih zmuzljivih izrazov, da ni treba reči tabu-besede Slovenec.

V zagovor bo kdo, ki je oddajo gledal, rekel: no ja, ampak večkrat je nekdo citiral odlomke iz Kosovelove poezije in je celo padla beseda: »il più grande poeta sloveno«! Da, seveda, a takrat je tekla beseda o Krasu na oni strani meje, o Tomaju, tam pa potem že ni tako hudo, če le poveš, da v Sloveniji žive tudi Slovenci. Ampak ko je prikazovalo naše kraje in ljudi tu za mejo, smo naštevi v celi uri samo omembo pridevka »slovanski« (*slavo*), toda le v dveh zvezah: ko je šlo za *folkloro* in za *kmete*: »il folclore slavo«, »gli agricoltori slavi«. Slavi, ne pa Slovenci. In dobro vemo, da je oznaka »slavo« z eno nogo v ignoranci ali sprenevedanju, ki hoče videti tu neko mešano slovansko prebivalstvo nekakšnega vzhodnega izvora; z drugo nogo pa je to poimenovanje že onstran tiste ločnice, ki »slavo« bere kot »ščavo«. In televizijska postaja, ki se sramuje besede Slovenec ali ki ne izpolni svoje osnovne dolžnosti, da bi opozorila svojega italijanskega sodelavca, kje snema in o kom in za koga oddaja (»tudi« za Slovence, upajmo), gotovo ni forum, ki si ga želimo za svojega televizijskega glasnika. Nasprotno! Mi v Trstu, Gorici in na Videmskem odpremo, ko si želimo informacij o Sloveniji, raje Ljubljano, ko pa si želimo informacij o Italiji in svetu, eno od italijanskih

mrež, pa tudi za deželne novice je poskrbljeno. O nas in za nas pa bi radi po svoje poskrbeli sami. TV Koper nam ne bo solil pameti.

● Človek se vpraša, kakšna je kultura nekega šefa ugledne slovenske založbe. Šefica založbe je ob televizijski predstavitvi nekaterih knjig svoje založbe (Cankarjeve, ki velja za eno najmenitnejših) javno razstavela svojo ne-kulturo in dokazala, da nima pojma o knjigah in avtorjih, ki jih njena založba izdaja! Ime avtorja knjige, ki jo je omenila, je prebrala takole: ITÁLO CALVINO. (Najbrž misli, če je Italija naglašena na á, da je tako tudi z imenom Italo!) Da pa bi le kdo ne podvomil o njeni kulturi, je postregla še z dodatnim ocvirkom: vsemu kulturnemu svetu znanega Rásputina je proglasila za Ráspútina. (No, morda je nova Rusija medtem zares menjala akcent!?).

● Iz Pisem bralcev v Delu (LJ) je v protestu Gibanja za življenje, katerega se pridružuje še 7 društev, možno razbrati, da je *Urad za mladino pri Ministrstvu za šolstvo* razposlal (ali naj bi poslal) po šolah *zgibanko Spolnost in aids*, katero je izdal ŠKUC v Ljubljani in v kateri, kot beremo med drugim v članku, »slikovno gradivo v živo predstavlja in s tem priporoča skupinski seks in spolno promiskuiteto«. Knjižica svetuje dobesedno tole našim mladostnikom: »Ni tako pomembno, kje in s kom imaš spolni odnos, ampak predvsem kako.« Glede na to se podpisniki obračajo na ministra za šolstvo Slavka Gabra, da širjenje knjižice po vseh šolah, vzgojnih ustanovah ter šolskih ambulantah takoj ustavi in zamenja vodstvo mladinskega urada pri Ministrstvu za šolstvo. Podpisniki začenjajo pismo z besedami »zgroženi smo«. Mi tudi.

● In da ne bo vse negativno, pokažimo še na kaj razveseljivega! Recimo na daljši članek v Delu dne 23. aprila, str. 16, kjer M.D. z velikimi črkami naslavlja svoje razmišljanje takole:

GOVORIMO SLOVENSKO DOMA IN V ZAMEJSTVU, KAJTI TUDI TAMKAJ GOVORIJO NAŠ JEZIK.

Dočakali smo! Po skoraj petdesetih letih. Seveda če se bodo piščevi rojaki teh vzpodbudnih besed tudi držali!

Kritikastrček

Dva posveta Slovenske skupnosti Jurjevanje v Trstu

S posveta o slovenski televiziji na pomorski postaji v Trstu.

Slovenska skupnost je na deželni ravni poživila delo več komisij. Nova komisija za šport je 2. aprila priredila v Devinu posvet o zamejskem športu. Uvodne referate so imeli prof. Bojan Pavletič, koordinator komisije prof. Mario Čač, dalje prof. Ivan Peterlin, končno pa še športni časnikar Mario Šušteršič.

23. aprila pa je deželna komisija SSK za kulturo in občila priredila na Pomorski postaji v Trstu široko zasnovan posvet o načrtovanih slovenskih televizijskih oddajah družbe RAI, ki bi jih morali imeti — na podlagi obstoječe zakonodaje — že od leta 1975. Na dnevnem redu so bili prikazi izkušenj manjšinskih televizijskih sporedov v Celovcu,

Bocnu in Kopru, nato pa so dobili besedo predstavniki slovenskih radiotelevizijskih časnikarjev in drugih operaterjev ter deželni in vsedržavni zastopniki RAI. Uvodno in sklepno besedo je imel deželni tajnik in svetovalec SSK Ivo Jevnikar.

NAGRADE SDD — Slovensko dobrodelno društvo iz Trsta je 26. marca šestič podelilo Flajbanove nagrade uspešnim univerzitetnim študentom. Predsednik SDD je inž. Aljoša Vesel. Na posnetku predsednik komisije inž. Franko Pisani in nagrajenci med podelitvijo nagrad.

Tržaški skviti in skvatinje so sprejemali nove člane na jurjevanju 25. aprila nad Mačkoljami. Zbralo se jih je okoli 220. Obljubilo je 24 volčičev in veveric in 36 izvidnikov in vodnic. Na prostem je maševal domači župnik Žarko Škerlj, nagovor pa je imel fantovski načelnik Teo Kralj. Kakih 115 članov je tudi pre-spalo pod šotori.

PRIDIGE NADŠKOFA ATTEMSA

Na goriškem gradu so 22. aprila predstavili prvo knjižno objavo izbora slovenskih pridig prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa iz sredine 18. stoletja. Uredila jih je prof. Lojzka Bratuž, izdalo pa Založništvo tržaškega tiska. O pomembni publikaciji so spregovorili jezikoslovka prof. Breda Pogorelec, zgodovinar prof. Luigi Tavano in založnik Marko Kravos.

ŠTIRI VRABČEVE MAŠE

V cerkvi v Barkovljah v Trstu so 4. aprila predstavili zbirko štirih maš rajnega skladatelja Ubalda Vrabca, ki jo je uredil dr. Zorko Harej, izdal pa Svet slovenskih organizacij. Začela se je tudi nabirka, da bi priljubljenemu glasbeniku odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši v Trstu.

UMRL DR. JULIJ SAVELLI

V Argentini je 4. aprila umrl eden izmed vodilnih slovenskih javnih delavcev v tamkajšnji skupnosti, dr. Julij Savelli. Dolgo let je bil dirigent Slovenskega pevskega zbora Gallus, ki ga je tudi ustanovil. Dolgo je bil v vodstvu krovne organizacije Zedinjena Slovenija in drugih ustanov v Argentini. V veliko zadoščenje mu je bilo spremljati turnejo zbora Gallus po Sloveniji. Cerkev mu je podelila odličje sv. Cirila in Metoda. Udeleževal se je tudi v okviru zdomske Slovenske ljudske stranke — Slovenske krščanske demokracije.

Kulturni večeri v DSI

Prof. Janez Keber, akademik dr. Franc Jakopin in avtor študije Svetniki v slovenskem imenoslovju prof. Pavle Merku.

Kulturni večeri DSI v Peterlinovi dvorani v Trstu predstavljajo pomemben združevalni in družabni trenutek v življenju tržaških Slovencev. Redna srečanja ob ponedeljskih zvečer so za večino obiskovalcev postala nepogrešljiva. Oglejmo si na kratko, kakšna je bila ponudba teh večerov v marcu in aprilu.

Prvega marca je v Peterlinovi dvorani govoril o pomenu Slovenskega primorskega biografskega leksikona dr. Branko Marušič. Naslednji ponedeljek pa so v društvu predstavili Merkujevo študijo Svetniki v slovenskem imenoslovju. Delo je izhajalo kot priloga Mladike celih pet let. Pri predstavitvi pa sta sodelovala ugledna slovenska znanstvenika prof. Janez Keber in akademik

Zgodovinarica Jera Vodušek Starič.

Franc Jakopin. V ponedeljek, 15. marca, je bila gost večera zgodovinarica Jera Vodušek Starič, ki je predstavila svoje delo »Prevzem oblasti 1944-46«. V ponedeljek, 22. marca, je teolog dr. Jože Krašovec predaval o mrtvomorskih rokopisih. Pokazal je tudi posnetek televizijske oddaje, pri sestavi katere je na isto temo sam sodeloval. Zadnji ponedeljek v marcu je bil posvečen aktualni domači tematiki. Na temo »Osimo 1975-1993: kaj pa slovenska manjši-

Pisatelj Igor Škamperle (v sredi) dobitnik letošnje tridesete nagrade Vstajenje.

na?« so govorili Ivo Jevnikar, Samo Pahor in Peter Močnik.

Petega aprila je na prvem večeru v mesecu predaval salezijanec Ivan Florjanc, ki je na začetku velikega tedna odgovoril na tri vprašanja za veliki teden. To je bila duhovna misel kot uvod v velikonočne praznike.

Prvi ponedeljek po praznikih, 19. aprila, so v Peterlinovi dvorani svečano podelili letošnjo 30. literarno nagrado Vstajenje tržaškemu avtorju Igorju Škamperletu za njegov prvenec »Sneg na zlati veji«. O knjigi je na večeru govoril Pavle Merku, nekaj odlomkov iz nje pa sta prebrala Matejka Maver in Ljilj Valenčič.

V ponedeljek, 26. aprila, je arhitekt Edo Ravnikar iz Ljubljane podal nekaj svojih kritičnih pogledov na današnjo slovensko stvarnost v domovini.

Dr. Jože Krašovec

Razstava pirhov v Nabrežini

30. literarna nagrada

»Vstajenje« za leto 1992

Komisija literarne nagrade »VSTAJENJE«, ki jo sestavljajo prof. Zorko Harej, prof. Martin Jevnikar, urednik Mladike Marij Maver, pesnica Ljubka Šorli (upravičeno odsotna) in pisateljica Zora Tavčar, se je sestala dne 6. aprila 1993 na sedežu Slovenske prosvete v Trstu in pregledala 24 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdamski ustvarjalci: pesniki, pisatelji in znanstveniki. Po temeljiti presoji se je soglasno odločila, da podeli literarno nagrado »VSTAJENJE« romanu **Sneg na zlati veji**, ki ga je napisal tržaški pisatelj Igor Škamperle in je izšel 1992 pri ZTT v Trstu v zbirki Devin 4.

Roman se vredno vključuje v najboljšo tradicijo slovenske tržaške proze. Pisatelj pripoveduje o svoji mladosti in šolanju do diplome in o srečevanju s planinami od slovenskega in francoskega gorskega sveta do južnoameriških Andov in himalajskih osemtisočakov. Avtor zna pripovedovati realistično nazorno, jezikovno sproščeno in vsaki vsebini ustrezno. Kaže čut za skrivnost bivanja, ki se dviga k občudovanju stvarstva in posebej gorskega sveta. Delo kaže kulturno zrelost, umetniško čutenje in etični posluš.

Podelitev nagrade bo v ponedeljek, 19. aprila, na večeru Društva slovenskih izobražencev.

Denar za nagrado je spet velokodušno podelila Hranilnica in posojilnica na Opčinah, za kar se ji odbor iskreno zahvaljuje.

Trst, 6. aprila 1993

Za literarno nagrado
»VSTAJENJE«
(Martin Jevnikar)

TRST V VOJNI

Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja iz Trsta je izdal zbornik razprav o Trstu v vojnih letih 1943-45. Uredila ga je Annamaria Vinci, gre pa za sad velikopoteznega raziskovalnega načrta o Trstu v drugi svetovni vojni.

TRIESTE & OLTRE

Desetčlanska zadruga z bivšim demokraščanskim poslancem Corradom Belcijem kot odgovornim urednikom na čelu je izdala v Trstu prvo številko novega četrtletnika Trieste & oltre (Trst in čez). Avtorji kažejo zanimanje tudi za tukajšnjo slovensko stvarnost.

Veliko pozornosti je tudi letos zbudila velikonočna razstava pirhov, ki jo vsako leto prireja v Nabrežini župnik Breclj. Posebno vrednost letošnji razstavi so dali številni umetniški izdelki in starinski križev pot, ki so ga pred kratkim odkrili na podstrežju.

RAZSTAVA »KARPUONOV«

V Kraški hiši v Repnu so 23. aprila odprli razstavo »karpunov«, to je ogrinja pri ljudski noši, ki so jih pod vodstvom Marte Kopun Košuta izdelale domačinke. Zadruga Naš Kras, ki je lastnik Kraške hiše, koncerti, predavanja. Pobudnica je arh. Jana Valenčič iz Londona. Ob odprtju razstave pa sta bila v Londonu tudi slovenski zunanji minister Lojze Peterle in soproga slovenskega predsednika Štefka Kučan.

RAZSTAVA V LONDONU

V ugledni trgovini Liberty v Londonu so 22. aprila odprli prodajno razstavo slovenskih značilnih proizvodov in umetniških izrazov. Za mesec dni si bodo sledile razstave, koncerti, predavanja. Pobudnica je arh. Jana Valenčič iz Londona. Ob odprtju razstave pa sta bila v Londonu tudi slovenski zunanji minister Lojze Peterle in soproga slovenskega predsednika Štefka Kučan.

MARIJAN TRŠAR NAGRAJEN

Aprila je prejel v Ljubljani Jakopičeva nagrada slikar, umetnostni kritik in zgodovinar Marijan Tršar. Do retrospektive leta 1991 v Novem mestu marsikdo ni vedel za njegovo ustvarjalnost.

NABREŽINSKA GODBA V BELGIJI

Marca je nabrežinska godba gostovala v Antwerpnu v Belgiji. Nastopila je na mednarodni reviji godb in odnesla najlepše vtise.

UMRL JEZIKOSLOVEC DR. BEZLAJ

V Ljubljani je 27. aprila umrl akademik, jezikoslovec dr. France Bezlaj. Zadnja desetletja je bil znan zlasti zaradi etimoloških študij. Med drugim je izdal prva dva zvezka Slovenskega etimološkega slovarja. Leta 1957 pa je prejel Prešernovo nagrado za študijo o slovenskih vodnih imenih.

UMRL ARH. D. GALE

Dne 21. marca je umrl arhitekt Damjan Gale, ki je z umetniško fotografijama doma in v tujini interpretiral slovensko arhitekturno bogastvo, zlasti Plečnika. Rodil se je leta 1946, v Ljubljani pa je diplomiral leta 1970.

SREČANJA DRUŠTVA I. TRINKO

Društvo Ivan Trinko iz Čedad, ki mu predseduje prof. Marino Vertovec, je 26. marca priredilo predavanje prof. Jožeta Pirjevca o slovensko-italijanskih odnosih. Pozneje je društvo priredilo še več srečanj, na primer okroglo mizo o italijanski volilni zakonodaji in manjšinah, pri kateri so sodelovali deželna svetovalca Ivo Jevnikar (SSK) in Miloš Budin (DSL), bivši senator Stojan Speič (SKP) in zastopnik slovenskih socialistov Rudi Pavšič.

NASTOP TREH FINKOV

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice je priredil 27. marca koncert v cerkvi sv. Ignacija na Travniku, na katerem so kot solisti nastopili Bernarda Fink, Marko Fink in Veronika Fink. Ob teh glasbenih poustvarjalcih iz Argentine je pel kot solist še Janez Lotrič. Händlov oratorij Mesija sta izvajala Slovenski komorni zbor in Slovenski komorni orkester pod vodstvom Mirka Cudermana. Naslednjega dne je bila ponovitev v Ljubljani.

UMRL WALTER REŠČIČ

V Štandrežu pri Gorici je bil 30. marca pogreb znanega kulturnega in športnega delavca Walterja Reščiča. Huda bolezen ga je strla v starosti 42 let. Udeleževanje se je tudi v socialistični stranki in vodil krajevni sosvet goriške občine za Štandrež od 1975 do letos.

8. FILM VIDEO MONITOR

Osmi Film video monitor, torej revija slovenskega filma, videa in televizije, ki se je začela 1. aprila v priredbi Kinoateljaja v kinodvorani Vittoria na Travniku v Gorici, je tudi letos vzbudil veliko zanimanje. Med drugim so bili na sporedu Handkejev večer, pregled manjšinskih televizijskih spredov, prikazi jugoslovanske krize.

VELIKONOČNI SEMINAR MENS

V katalonskem središču Planoles je bil pred veliko nočjo tradicionalni seminar Mladine evropskih narodnostnih skupnosti. Mladinsko sekcijo Slovenske skupnosti sta zastopala Peter Rustja in Štefan Pahor. Osrednja pozornost je bila letos posvečena temi Učinki odpiranja mej na Vzhodu in manjšine v Evropi.

Skavtska razstava

V predverju tržaškega Kulturnega doma sta Slovenska zamejska skavtska organizacija in taborniška organizacija Rodu modrega vala odprli 20. marca razstavo Skavti in gozdovniki na Slovenskem. Gre za prikaz zgodovine slovenskega skavtizma, gozdovništva in taborništva, ki sta ga pripravila kustos Muzeja narodne osvoboditve iz Maribora Mira Grašič in Marjan Matjašič, na ogled pa je bil že v Mariboru, Ljubljani in Ljutomeru. Zamejski vzgojni organizaciji sta s prenosom razstave praznovali že minulo 40-letnico tržaškega skavtizma in nastopajočo 40-letnico tržaških tabornikov.

Primorska poje v Naborjetu

Posnetek s koncerta Koroška poje, ki je bil na Trbižu 14. marca: Višarski kvintet in prof. Salvatore Venosi.

Po koncertu iz niza Koroška poje na Trbižu je bil 28. marca v Naborjetu še koncert iz niza Primorska poje. Priredili sta ga Zveza slovenskih kulturnih društev in Gorska skupnost za Kanalsko dolino. V njenem imenu je spregovoril Edi Kravanja, in sicer v slovenščini in italijanščini.

DESET LET RADIA OPČINE

Zasebna radijska postaja družine Malalan Radio Opčine je z dobro obiskano prireditvijo v športno-kulturnem centru v Zgoniku praznovala svojo desetletnico. Zvrstila se je kopica skupin in posameznikov ter uglednih gostov.

ONDILE ČEZ STARI VRH

To je naslov razstave in knjige o preteklosti in značilnostih vasi Bani na Tržaškem. Predstavitvev je bila v Ovčar-

jevi hiši pri Banih 23. aprila na pobudo SKD Grad in Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici. Publikacijo je uredila Kristina Kovačič.

SKAVTSKI KRIŽEV POT

Starejša veja Slovenske zamejske skavtske organizacije v Trstu je na veliki petek priredila že tradicionalni mladinski križev pot na gričku, kjer stoji Marijino svetišče na Repentabru. Pobožnost, ki je privabila zelo lepo število mladih, je vodil župnik in skavtski duhovni vodja Tone Bedenčič, ki sicer v tem akademskem letu študira v Rimu.

NOVO O PLEČNIKU

Dr. Damjan Prelovšek iz Ljubljane je izdal novo knjigo o slovitnem slovenskem arhitektu Jožetu Plečniku. Izšla je v nemščini v Salzburgu, in sicer pri založbi Residenzverlag.

UMRL AKADEMIK PETERLIN

Marca se je poslovil nestor slovenskih fizikov, častni doktor ljubljanske univerze in član Slovenske akademije znanosti in umetnosti prof. Anton Peterlin. Diplomiral je leta 1930 v Ljubljani, leta 1939 je postal docent na ljubljanski univerzi, zato velja za ustanovitelja slovenske šole za fiziko. Leta 1949 je ustanovil raziskovalni inštitut Jožef Štefan in se uveljavil kot raziskovalec polimerov. Zaradi sporov je odšel leta 1959 na delo v Nemčijo, nato pa v ZDA.

PRAZNIK POMLADI

Na letošnjem Prazniku pomladi, ki ga prireja Slovensko katoliško prosvetno društvo Hrast iz Doberdoba, so 12. aprila odprli razstavo Vladimira Lakoviča, ki se je rodil leta 1921 v Doberdobi, a od leta 1923 živi v Ljubljani. Občinstvu je spregovoril tudi sam, ob glasbenih točkah pa so posegli še predsednica Sveta slovenskih organizacij Marija Ferletič, predsednik domačega društva Mario Vižintin in državni sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Vencelj.

MARKO FERI NAGRAJEN

Profesor kitare na šoli Glasbene matice v Trstu Marko Feri je dosegel prvo mesto na mednarodnem tekmovanju mladih glasbenikov Lilian Carajan.

ARH. RUCLI NAGRAJEN

Beneški javni delavec, arhitekt Renzo Rucli je za svoje načrtovanje stanovanjskih hiš prejel Plečnikovo priznanje v Ljubljani. Plečnikove nagrade so podelili 19. aprila v Ljubljani.

UMRL BARITONIST SMERKOLJ

11. aprila je umrl znani slovenski baritonist Samo Smerkolj. Rodil se je leta 1921 v Ljubljani, v tamkajšnji operni hiši pa je nastopal od leta 1944. Prešernovo nagrado je prejel kar dvakrat.

✚ Sestra Lidija Marija Krek

V soboto, 20.2.1993 je na Mirenskem gradu umrla sestra Lidija Marija Krek. Rodila se je v Bohinjski Bistrici leta 1909 in dvanajstletna vstopila k usmiljenkam. Nekaj let je pomagala pri vezanju cerkvenih paramentov v Marijinem domu na Slomškovi ulici 20 v Ljubljani; nato pa je vodila pisarno sv. Jožefa na Vidovdanski ulici.

Med vojno 1941-45 in po vojni so se k njej zatekali razni ljudje za pomoč.

Med nemško zasedbo je pred Nemci skrivala dr. Martelanca, prof. Gruma, domobranskega častnika prof. Mirka Bitenca, dr. Miloša Stareta. Omenjene osebe so se zatele k njej tudi za nekega ameriškega pilota, ki so se zavzele zanj, ko so ga našli polnega opeklina. Sprejela je in za mesec dni skrivala ranjenega partizana, ki se je predstavil samo kot Mirko. Junija 1945 je pomagala osmošolcu Tonetu Škulju, ki mu je uspelo pobegniti iz šentviških zaporov; julija pa dr. Janeza Zdešarja, ki se je rešil iz taborišča v Teharjah. Oba rešenca sta postala duhovnika in ostala hvaležna s. Lidiji. Bila sta skrita pod isto streho, a nista vedela drug za drugega.

Sestra Lidija je bila stalno v nevarnosti pred komunistično oblastjo, imela je že sedem članov svoje družine v zaporu in zato je decembra 1945 skrivaj odšla iz Ljubljane, spomladi 1946 pa v Trst. Tu je nekaj časa stregla svoji bolni sestri Anici, ki je bila poročena z dr. Matejem Poštovanom. Na prošnjo Lada Lenčka je prišla v Rim, kjer ji je brat dr. Miha Krek, pooblaščen od zaveznikov za begunce, uredil dokumente. G. Lado Lenček jo je povabil v novicijate usmiljenk v Sieni, kjer se je skupina begunskih deklet pripravljala za vstop v samostan. Priglasile so se iz begunskih taborišč in iz Primorske. Razen ene, so vse odšle v misijone. S. Lidija se je odlikovala po srčni dobroti in po plemenitem duhovnem vodstvu.

Leta 1948 je s. Lidija odšla v Argentino. V Buenos Airesu je pomagala dekletom, ki so tam vstopile v Družbo usmiljenk. Službovala je nato še štiri leta v Torontu in Kanadi med Slovenci. Leta 1964 je šla na pomoč v Južno Ameriko, v Čile in delovala 14 let v slovenski hiši blizu Santiaga. Ko je bila ta hiša ukinjena, se je s. Lidija preselila v Avstrijo in največ let preživela v Gradcu. Povezovala je slovenske sestre, ki tam živijo, v ljubezni do slovenskega čtiva in domovine. Zelo si je želela, da bi se vrnila v domovino. Ko je v Sloveniji

nastopila demokratična vlada, se je 2. avgusta 1990 za stalno naselila na Mirenskem Gradu. Tu je še vedno rada vezla za cerkvene potrebe in si dopisovala z osebami v Sloveniji in po svetu. Večkrat je rekla: Ljudje potrebujejo dobre besede.

Sredi januarja letos (1993) je zbolela na srcu, zdravila so ji nekoliko pomagala, 20. februarja pa jo je zadela srčna kap.

P.S.

Umrl zgodovinar Jože Felicijan

Na Veliko soboto so se v Torontu v Kanadi številni slovenski prijatelji poslovili od rojaka, ki je imel veliko osebnih plemenitih kvalitete in je zapustil trajen spomin v zgodovinski stroki, pri tem pa je na svojevrsten način ovekovetil svojo domovino. Dr. Jože Felicijan je bil po rodu iz Škofje vasi pri Vojniku, kjer se je rodil 28. septembra 1916. leta.

Gimnazijo je dokončal v Celju leta 1937, leta 1945 pa je pred koncem vojne na ljubljanski univerzi doktoriral iz zgodovine. Zaradi idejne opredelitve proti totalitarizmu je maja istega leta zapustil Slovenijo ter se po začasnem bivanju po evropskih begunskih središčih nazadnje preselil v Združene države. Tam je leta 1951 začel poučevati na koledžig v državi Ohio. Poleg poučevanja je objavljaval številne članke, spomenik pa si je postavil s knjigo v angleškem jeziku: »Nastanek pogodbene teorije in umeščanje karantanskih vojvod.«

V tej knjigi je na osnovi natančnih raziskav dokazal, da je ameriški predsednik Jefferson pri sestavljanju znamenite listine o neodvisnosti poznal in upošteval enega prvih demokratičnih ustrojev v Evropi, slovenskega na Gosposvetskem polju. Na to odkritje je bil dr. Jože Felicijan upravičeno ponosen. Žal mu ni bilo mogoče v polni aktivnosti dočakati osvobodene in neodvisne Slovenije, za katero je bil navdušen že od svojih dijaških let. Pred več kot desetimi leti ga je namreč zadela možganska kap in od tedaj je bil odvisen od dobrotnikov, ki pa so zanj skrbeli vzorno ter polni spoštovanja, kot si ga je tudi zaslužil. Rajni dr. Felicijan se je živo zanimal tudi za Slovence v zamejstvu ter je bil v 60-ih letih dalj časa na obisku med nami.

BOŽJA BESEDA, letnik 44, marec-april 1993

Slovenski verski mesečnik z gornjim imenom izdajajo v Torontu v Kanadi slovenski lazaristi, ureja pa ga g. Tone Zrnc (znan tudi kot prijatelj Drage, avtor dok. filma o Frideriku Baragi, pisec šolskih učbenikov za slovenske šole v Ameriki in poznavalec predkolumbovskih kultur v Južni Ameriki, s stotinami diasov itd.). List ima dolgo tradicijo, saj izhaja že 44. leto! Grafična podoba je čedna, posebno lepa je zunanja oprema v petih barvah z umetniško upodobitvijo simbolov krščanstva in posebej evharistije v zlato, sinje, belo in nežno rdečih tonih. Notranja platnica navaja tudi vseh 11 kanadskih in ameriških mest, kjer ima revija svoje poverjenike.

Že na prvi strani najdemo v oblikovnem prikupnem okviru omembo nekaterih zanimivih dogodkov v mesecu aprilu v razponu zadnjih 150 let. Denimo, da sta l. 1848 Globočnik in Kozlar določila barve slovenske zastave; da je 1851. Kanada izdala svojo prvo poštno znamko, bobra; bila je prva znamka na svetu, ki je namesto državnih poglavarjev ali drž. simbolov upodobila žival; pa še, da je bil 1991. v aprilu sprejet zakon, po katerem bodo slovenski naborniki služili vojaški rok 7 mesecev. — Že na drugi strani pa smo v verskem vzdušju: umetniška risba z velikonočnimi

simboli nas uvaja v postni čas s poetičnim razmišljanjem, kako naj si postavimo pomnike, znamenja na svoji poti skozi življenje: vzemimo si čas za bolne, za ostarele, za neznanca v potrebi — in s tem pozlatimo svoje potovanje v božje kraljestvo. Tudi naslednji zapis Bog je z nami uvaja risba z motivom odprtega groba in vstajenja, sestavek pa spet nekam pesniško in hkrati miselno poglobljeno spregovori: Bog je z nami. Križ v »pogovnem kotu« imenuje pisec domači tabernakeli; spregovori še o osamljenosti, o poklicanosti v ljubezen, citira francoskega misleca Gabriela Marcela in zaključuje svoje duhovno izbrano, jezikovno moderno ter sporočilno sodobno razmišljanje z mislijo, naj ohranimo v sebi »vero, ta praspomin vesolja, ki vodi svoje prebivalce preko Kalvarije v vstajenje.« Če sta prva dva zapisa najbrž urednikova, je ta podpisan, njegov pisec je Jože Bajzek.

Še dva sestavka sta že v naslovu jasna: Križev pot, zanimiva informacija o zgodovini in pomenu križevega posta (začetki v 5. st., medtem ko je 14 postaj določil papež Klemen XII. l. 1731, obrazce pa je Cerkev prilagajala ljudem svoje dobe). Post v krščanstvu spregovori v podobnem ključu kot prejšnji sestavek o razvoju in pomenu posta, z lepo duhovno mislijo vred.

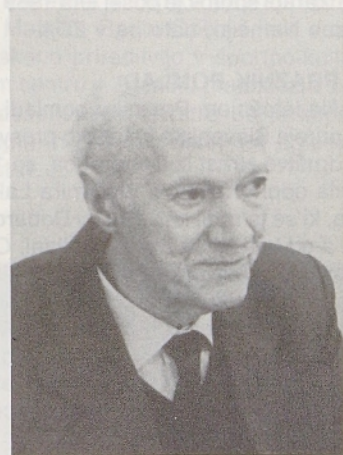
Rubrika Svetovni drobiž kaže širok razgled po krščanskem svetu, posebej pa je pozornost posvečena Sloveniji, sestavljaec ne zanemari niti politike niti gospodarstva niti diplomatskih poti naših državnikov ne izdaje novih knjig, sprehodi pa se tudi do Izraela; najzanimivejša pa je vest, kako Lefebrovci protestirajo proti verskemu srečanju »protislovnih religij kot so islam, krščanstvo in judovstvo, ki jih hočejo vse predstaviti kot Bogu všečne«, namreč na verskem srečanju v Assisiju. — Dvostranski spominski članek je v stalni rubriki Od Atlantika do Pacifika posvečen pok. Ladislavu Lenčku, »misijonskemu garaču« in lazaristu. Lahko rečem, eden najbolj jedrnatih, izčrpnih, a hkrati prijetno berljivih in toplih, kar jih je bilo napisanih v njegov spomin. Obogaten je s fotografijo pokojnega. (Članek ni

podpisan). Sledijo tri stalne rubrike, ki živahno poročajo o delovanju treh slovenskih župnij v Kanadi: dveh torontskih in one v Montrealu, kot običajno pa so na koncu navedeni tudi vsi krščeni, vsi umrli in vsi, ki so se poročili v zadnjem času. Sledi še nekaj zahval družin pokojnikov, s slikami. Zatem najdemo v Božji besedi, najbrž rekord v slovenskem tisku, kar 41 oglasov raznih slovenskih podjetij in tovarn v Kanadi. Če odštejemo deset morda neplačanih voščil raznih verskih organizacij, je tudi preostalih 31 oglasov lepa številka. Dokazuje, da je slovenski Kanadčan podjeten in odprtih rok. Ko bi Mladika imela takšno kulturno-finančno zaledje!

Številko vedno zaključuje dober humor. Tudi tokrat.

Zora Tavčar

Stane Raztresen 80-letnik

Igralec, režiser in recitator Stane Raztresen je 12. aprila praznoval 80-letnico. Rodil se je v Tolminu, v sezoni 1937-38 pa je že stalno igral na ljubljanskih odrih. V letih 1939-45 je bil angažiran pri Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani, nato je do konca sezone 1972-73 redno delal pri sedanjem Slovenskem stalnem gledališču v Trstu (prej SNG Svobodnega tržaškega ozemlja). Še vedno pa nastopa kot recitator in režiser, zato je med najbolj priljubljeni igralci SSG.

Sami sebi pretveza

Viktor Blažič

Vprašanje, kako osamosvojitve doseči, nam ni delalo takih težav kakor vprašanje, kako osamosvojitve zdržati. Resničnim skeptikom daje misliti že tisti del naše zgodovine, o katerem se med seboj komaj kaj razumemo in ki ga poznamo pod različnimi imeni — osvobodilni boj, državljanska vojna —, kakor pač kdo tisto zadevo pozna.

Ali se ni nekaj podobnega osamosvojitvi zgodilo že v letu 1941, ko se je ustanovila Osvobodilna fronta in se je razmahnila v veliko osvobodilno gibanje, ki je postalo delujoča slovenska oblast, njene oborožene sile pa so skoraj ves čas vojne ohranile operativno-taktično avtonomijo in značilnosti slovenske vojske? Da, to se je v resnici zgodilo, to je nesporna zgodovinska resnica. Vendar pa je prav tako nesporno, da je ob koncu vojne prišlo do ukinitve te avtonomije in slovenske narave vojske nekako tako samoumevno in gladko, kakor da bi si slovensko osvobodilno gibanje ves čas vojne prizadevalo za en sam cilj: za lastno ukinitve, ali natančneje, samoukinitve.

Toda kakor je zgodovinsko resnično osvobodilno hotenje Slovencev, tako je resnično neko drugo, vsekakor manj razveseljivo dejstvo. Prav tista politična skupina, ki je bila edina sposobna dvigniti na noge osvobodilno gibanje in tudi postaviti njegovo organizacijo, je ob koncu vojne vso to s težkimi žrtvami pridobljeno slovensko avtonomijo tudi ukinita. Najsposobnejši organizatorji Osvobodilne fronte moralno sploh niso bili v prvi vrsti zavezani slovenskemu narodu, temveč neki centrali v tujini. Izkazalo se je, da je tej skupini osvobodilno hotenje Slovencev rabilo le za pretvezo za njeno totalitarno oblastniško povzpetje. Njen tako popolni neuspeh in tako velika prodornost med nami kažeta na določene lastnosti naših nravi. Med njimi je še posebej vznemirljiv način našega zgodovinskega pojavljanja: edini tedaj pri nas uspeli politični model (model Osvobodilne fronte) ni tisto, za kar je glede na ljudstvo zastavljen, temveč je pretveza, saj svoja pretveza, s čimer smo postali pretveza mi vsi in vse tisto, za kar naj bi pravzaprav šlo. Postali smo sami svoj privid in zgolj uprizoritev, ne pa resničnost sebe samih. In tako se je začelo tudi ukinitje nas samih oziroma ukinitje prav tiste energije v nas, ki nas je usposobila za tako težak boj.

Še prej kot se je dokončno izoblikovala Osvobodilna fronta, se je ustanjavljala Slovenska zaveza, prav tako z osvobodilnimi cilji. Vendar pa je temu gibanju po vsem videzu sodeč manjkalo prav tiste skrivnostne moči, ki je njegove tekmece takoj postavila v središče dogajanja, saj se ustanovni očetje Slovenske zaveze najbrž niso mogli zediniti o čem drugem, kot da se tisti trenutek ne da zediniti o ničemer. Kaj pa če je Slovenska zaveza notranje trpela od podobne neposvečenosti kakim višjim, nadslovenskim ciljem, od kakršne po današnji slovenski politiki sodeč trpi osamosvojena slovenska država? Osvobodilna fronta je vendar že od vseh svojih začetkov, ko se je še imenovala Protiimperialistična fronta, uživala prednost tiste magične moči, ki je bila po vsem videzu v tistem trenutku edina

zmožna slovensko malodušje pretvoriti v en sam zgled — in nadzged — odločnosti, volje in moči: prednost nadslovenske posvetitve.

Naše osamosvajanje v letu 1991 prav tako kakor že tisto iz leta 1918 in leta 1941 trpi za neko vznemirljivo posebnostjo. Ta sicer prej spominja na oni prvi primer, ali natančneje na primer generala Rudolfa Maistra, ki je za Slovenijo pridobil Maribor tako rekoč »po nesreči«, vsekakor pa tedanjim vladajočim veljakom navkljub (čeprav se je slednjim le posrečilo preprečiti še zavetje Celovca). Tisto posebnost našega najnovejšega osamosvajanja — osamosvajanja »po nesreči« — je pravzaprav razkrila šele razvпита prisluškovalna afera iz predvolilne kampanje. Znani del državnega predsedstva — hkrati tudi bivši, včerajšnji del — se je v kočljivem trenutku poskusa okupacije naše dežele zgrozil nad tem, da obrambni in notranji minister z oboroženim odporom mislita zares. Ni ju mogoče najti, torej gre za vojaški in policijski (separatistični) udar proti zakonitemu predsedstvu in prav tako zakoniti JLA.

Po ustaljenem, že pol stoletja veljavnem načinu mišljenja slovenska politična (državna) osamosvojitve ni mogla veljati za kaj drugega kot za določeno pretvezo, recimo za izboljšanje pogajalske pozicije v razmerju do Beograda. Po tem načinu mišljenja skoraj ni mogoče, da ne bi neko tudi še tako široko narodno hotenje služilo nekemu izbranemu namenu, tako kakor je svojčas služila Osvobodilna fronta. Ni mogoče, da bi nekaj, denimo gibanje za osamosvojitve, služilo samo sebi, to je »zaresni« osamosvojitvi.

Vsi, ki smo mislili, da je naša »zaresna« osamosvojitve nekaj, kar se je po vseh božjih in človeških postavah enkrat le moralo zgoditi, smo se čudili, da hoče prizadeti veljak iz prisluškovalne afere po vsej sili zbuditi pozornost z nečim, za kar bi ga pravzaprav moralo biti sram. Vendar se zdi, da je bilo po tistem posebnem načinu mišljenja to vedenje nekaj povsem »normalnega«. Po njem še vedno velja za najhujši prekršek dejstvo, da je nekdo ušel izpod neposredne kontrole tedaj veljavne oblasti in ukrepal tako, kot mu je velevalo njegovo lastno prepričanje in lastno razumevanje trenutka in njegovih nujnosti. »Opozorilni« telefonski klic italijanskemu ambasadorju (prav italijanskemu) — pravzaprav Beogradu po opisani miselnosti ne more biti nič drugega kakor klic iz državniške dolžnosti.

Ko pa so volitve pokazale, da je prisluškovalna afera škodila prav tistim, ki imajo največ zaslug za možnosti za poznejšo osamosvojitve, in so, nasprotno, pridobili tisti, ki so afero sprožili, smo se lahko vprašali, kako je pravzaprav mišljena ta naša osamosvojitve pri večini naših ljudi. Namreč, ali ni večini še vedno bližja neka pretvezna, bolj uprizorjena in zaigrana kakor pa dejanska sprememba, tako da bi v glavnem vse ostalo pri tem kakor prej?

Najbrž se večina tiste večine, ki ni navdušena nad kakimi korenitimi spremembami pri nas, daljnosežnosti svojega izrekanja niti ne zaveda. Tisto je bil bolan trenutek ali

neka situacija, v kateri smo kljub svojemu slabemu počutju raje povečini odložili neizogibno soočanje z resnico in prav tako neizogiben spopad s skrajno neugodnimi razmerami, gospodarskimi, ekološkimi, medčloveškimi.

Tiste prejšnje, dolga desetletja ustaljene navade, zlasti v politiki in gospodarstvu, pa se hočejo po vsej sili povrniti med nas, kakor da se pri nas in v naši okolici ni nič zgodilo. Razločno se čuti odpor proti slehernemu poskusu, da bi prišli do neke preglednosti, tako da bi se vedelo, kaj se dejansko dogaja in kaj dejansko in ne le navidezno kdo počne. In da bi zadeve končno dobile svoja prava imena, ustrezna dejanskemu položaju. Spet se nam hoče vsiliti vladavina ponaredb, videza, pretvez, pridobitništva z vsemi mogočimi načini kraje, medtem ko se produktivno pridobitništvo in politična verodostojnost potiskata v kot. Pregledne razmere, to je za določeno vrst dejavnikov v politični in gospodarski srenji življenjsko okolje, v katerem ne morejo uspevati, ker so pač svoje življenjski uspeh dosegli v okolju nepreglednosti in ponarejenih vrednosti. Vendar, ali se dovolj zavedamo, da vračanje teh navad pomeni tudi geopolitično vračanje tja, od koder mislimo, da smo že prišli?

Prisluškovalna afera nam je pokazala, da se pri nas še vedno maščuje razkrivanje prekrška, ne pa prekršek sam. To je nič kaj razveseljivo znamenje stanja, v katerem je še vedno mogoče neko izbrano zadevo informacijsko popolnoma obvladati, jo medijsko zapreti (izključiti vsako drugačno podobo) ter jo javnosti predstaviti v izključno zaželeni uprizoritvi. Prireditelji te afere se, žal, niso zmotili, ko so računali na negativne psihološke učinke iz preteklosti: prisluškovanje je umazano in odvratno, medtem ko je vprašanje osebne in še posebej državniške časti v naši samo napol državi nekje na obrobju kakršnekolj pomembnosti. Takih talentov, ki znajo s tako velikim uspehom izrabljati izrazito slabe posledice in morda tudi posledice lastnih dejanj, takih se moramo bati.

Od vseh uprizorjenih skrivalnic te afere so bile še najbolj razpoznavne tarče, na katere so merili njeni prireditelji. To sta bila prav tista dva državotvorna položaja, ki sta se seveda v čisto določeni zasedbi v kočljivih trenutkih vojne v Sloveniji »izmaknila nadzoru« in s svojim avtonomnim ukrepanjem vzpostavila določena izvršena dejstva, med katerimi je bilo gotovo najpomembnejše razsulo agresorske jugoslovanske vojske. Strogo vzeto je medijska gonja iz prisluškovalne afere prizadevala dve ključni osebnosti, ki sta vodili oborožen odpor slovenske teritorialne obrambe in slovenske policije: Janeza Janša in Igorja Bavčarja.

Naj spet spomnim na neko vznemirljivo značilnost, ki izraža čudno nihanje v našem osamosvojitvenem procesu. Če volilno telo ni na svoj način obranilo teh dveh ključnih osebnosti naše osamosvojitve, temveč je, nasprotno, nagradilo njune rušitelje, potem lahko v tem vedenju zaznamo nemajhen del neprepričanosti ali dvoma o smotrnosti in nujnosti naše državne samostojnosti, in to kljub nazornim prizorom iz naše soseščine. Najbrž jih ni malo, ki z nekaterimi tujimi mnenji vredno verjamejo, da smo prav mi s svojim odporom sprožili uničevalno verižno reakcijo na Balkanu. Saj tudi ni nič manj zanimivo dejstvo, da je postala mandatarka za sestavo vladne koalicije stranka, ki je bila v trenutku napada na Slovenijo prva pripravljena stopiti v kolaboracijo z nastopajočo okupacijsko armado in poiskati našega Husaka.

Afera, ki je sledila prisluškovalni in ki niti ni skrivala, da namerava stopiti po njenih stopinjah, vsaj kar zadeva temeljni namen, tj. spodkopavanje nekega občutljivega položaja, je vzela za tarčo ljubljansko tožilstvo oziroma predstojnika te respektirane ustanove Tomaža Miklavčiča. O razlogih, zaradi katerih je izbira padla prav na to ustanovo, lahko seveda samo ugibljemo. Ne bo pa najbrž odveč, če omenimo, da se je to tožilstvo ukvarjalo tako z zadevo Snežnik kakor tudi z zadevo Janez Kocijančič v zvezi z odpuščenimi piloti Adrie Airways in še s čim. Potem pa še to, da je imenovani tožilec ukinil gospodarski oddelek na »svojem« tožilstvu. Če sta obe prvi zadevi zadeli ob vprašanje o dotakljivosti ali nedotakljivosti nekaterih naših posvečenih ustanov in oseb, pa je ukinitvev gospodarskega oddelka še daljnosežnejša: to je bila namreč vzporedna oblast na tožilstvu, nad katero tožilec ni imel kontrole. Tako so lahko prijave izbranih gospodarskih prestopkov brez problemov nekje obtičale — praviloma za vedno.

Nekdo, in poleg tega še tožilec, spet ni hotel razumeti, kam (spet) piha veter in se je skregal s pametjo: lahko bi užival blagi mir in še vlekel dobro plačo, če bi spoznal blagodati vrnitve na stare dobre običaje in v svet prekrasne videza. Imamo tožilstva, imamo sodišča, imamo pa tudi v glavnem nemotene »koristne« malverzacije — vse lahko imamo eno ob drugem, kakor njega dni. Sedanja vlada pa po navedbi A. Leskovic v članku *Od obupa do obtožnice* (Delo, 6. marca 1993) pripravlja zakon, po katerem bo tožilce imenovala vlada. Vlada je torej na tem področju, se pravi na področju neodvisnega sodstva sklenila napraviti red. Saj, kjer ni tožnika, tudi ni sodnika.

Afera, ki ni hotela biti nič drugega kot nadaljevanje prisluškovalne — mislim namreč na dopisovanje obrambnega ministra Janeza Janše in predsednika republike Milana Kučana — pa je nekako potonila v senco tiste najnovejše z novogoriškim Hitom. Vendar kljub svoji mimobežnosti zasluži, da se ob njej nekoliko zdrznemo. Kajti predsednik je takole mimogrede nekje navrgel, da se ne bo sprijaznil z »vlogo angleške kraljice«. Pa še to, da bi kazalo zavoljo tega nespriznanjenja nič manj kot spremeniti ustavo. Predsednik želi imeti več pristojnosti, zlasti pa, kot je pokazalo že omenjeno dopisovanje, na področju narodne obrambe. Za osvežitev spomina naj opomnim na dogodek, ki je skorajda napovedoval sedanjega, dopisnega: Janez Janša je kot edini primer tako rekoč skozi šivankino uho zlezal skozi potrditev parlamentarne komisije in tako ostal obrambni minister. In ni ravno razveselil tistih, ki bi raje videli, da tudi naših obrambnih zadev ne bi jemali tako zares, kakor jih jemlje Janez Janša.

Razlogi, zaradi katerih naj bi bila tudi obramba Države Slovenije bolj uprizoritev kot pa kaj dejanskega kljub vsemu, kar se dogaja v naši soseščini, so po največji verjetnosti prav enaki kot tisti, iz katerih je izviral znameniti strah pred »samovoljno« slovensko osamosvojitvijo. Kdor se je učil vladati že prej, njega dni, si pač težko zamišlja omembe vredno oblast brez popolnoma vodljivega obrambnega ministrstva in poveljstva vojske. Nekje so morali trdno skleniti, da se kakšna nova ali nadaljnja osamosvojitvev ne sme več ponoviti ali se na novo zgoditi.

Iz najnovejše, Hitove afere, ki pa v nasprotju s prejšnjimi ni namišljena, se da razbrati bodoči ali nameravani model družbenega, predvsem pa političnega delovanja. Bilo naj bi nekaj izdatnih zlatih jam, katerih delovanje naj kakšne

OSIMO, MEJE IN MANJŠINE

V tem burnem političnem momentu so se na sedežih naših zamejskih organizacij in društev kar vrstila informativna srečanja o referendumskih opcijah ter o položaju države v odnosu do manjšine.

Tako je bila dne 29. marca, kot eno izmed tradicionalnih ponedeljkovih srečanj Društva slovenskih izobražencev, na vrsti obrazložitev Osimskega vprašanja in manjšinskih problemov nasploh. Predavali so: deželni tajnik Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar, odv. Močnik ter prof. Samo Pahor. Predavatelji so se dotaknili ključnih političnih vprašanj, ki zadevajo našo manjšino, od nuje zakona, ki bi manjšini zagotovil politično zastopstvo, pa do zaskrbujočih znakov nestrpnosti, katerim smo priča.

V zadnjih mesecih smo bili priča številnim srečanjem med raznimi predstavniki Slovenije in Italije, vendar še zdaleč ni znaka, da bi Italija upoštevala, v okviru pogajanj in obojstranskega sodelovanja, tudi stališča slovenske manjšine. Taka srečanja nam tako dajejo več protislovnih signalov: Camber je npr. podpisal sporazum o sodelovanju med Italijo in Slovenijo glede prevozov, istočasno pa je pred zaprepaščenimi slovenskimi in hrvaškimi gosti postavil kot pogoj za nadaljnje sodelovanje med pristanišči na obeh straneh meje... popravek meje! Enake so tudi želje župa-

na Staffierija, to seveda ni nobena novost. Vse to razpravljanje o premiku meje dokazuje še enkrat, kako država, v osebi pristojnih organov, sistematično ignorira našo skupnost. Slovenija je pri vseh razgovorih poudarila, da želi ureditev sledečih problemov:

- položaj manjšin;
- gospodarske in trgovinske izmenjave;
- razčiščenje zgodovine, vendar tokrat glede na celotni sklop odnosov;
- ureditev infrastruktur (avtocestne povezave itd...).

Italija pa vztraja pri vrnitvi begunske lastnine ter vprašanju zaščite italijanske manjšine.

Glede vrnitve begunske lastnine je odv. Močnik udeležencem obrazložil pravno ozadje, ki to problematiko natančno rešuje. Poudaril je tudi, da se Italija vendar ne more »vtikati v notranje upravljanje slovenske države; meje urejuje Helsinška pogodba, torej pravno so te zadeve, ki jih italijanski nacionalisti pogrevajo, neobstoječe, ker so že rešene.«

Nagnjenost h kršitvi predpisov ima groteskne razsežnosti, ko izvemo, da je Italija na sestanku Sveta Evrope na Malti predlagala, naj se preveri, kako je zaščiten italijanska manjšina v Sloveniji (... Slovenija trenutno prekaša evropske standarde glede zaščite manjšin...). Italija se tako načrtno izgovarja in si zatiska oči pred dejstvom, da problemi za italijansko manjšino niso na zakonodajni ravni, temveč v socialni strukturi. Edina možna pozitivna točka v tej zahtevi po preiskavi o zaščiti italijanske manjšine v Sloveniji, kot predpostavki za sprejem Slovenije v Svet Evrope, je možnost, da bo ta preiskava lahko osmešila Italijo pred evropskimi partnerji, saj sama že desetletja načrtno ne spoštuje zakonov, ki določajo zaščito slovenske in drugih manjšin na njenem ozemlju.

V živahni debati je prof. Pahor predlagal, naj bi »igrali prav na to karto«, saj je Italija zelo občutljiva, kar zadeva njene »diplomatske vezi«. »Naša skupnost naj bi se bolje organizirala; ustanovila bi lahko urad, ki bi določena gradiva glede nespoštovanih pravic naše manjšine pošiljal na pristojne organe na evropski ravni.«

Vida Valenčič

Sami sebi pretveza

strožje zakonske omejitve čim manj motijo. Za varstvo tega rezervata pred državo, ki bi hotela postati pravna, izkazuje te zlate jame po pričakovanju določeno in dolžno hvaležnost. Vendar le tistemu segmentu politike, ki pokaže ustrezno razumevanje za take vrste vzajemnost med politiko in mamonom. S tem pa že pade odločitev o tem, na kakšen način naj se pride do kopičenja politične moči: to

je politična moč, ki nastaja izključno iz dolžniške odvisnosti. Če to pretakanje dobi še svojega velikega usmerjevalca, se cirkuška predstava lahko začne. Politični pluralizem, demokracija, človekove pravice in podobno — za vse to je poskrbljeno. Toda, Bog pomagaj tistim, ki jemljejo vse prej naštetu zares in ki bi hoteli pridobivati politično moč iz stvarniške avtonomije, iz politične verodostojnosti ali iz avtonomije interesa, zlasti nacionalnega, slovenskega.

Odločilni, dejavni plebiscit za našo osamosvojitve je še pred nami.

(Delo, Ljubljana, 17. aprila 1993)

Karel Mihael Attems: Slovenske pridige

Pri Založništvu tržaškega tiska je izšla obsežna knjiga, ki jo je pripravila univerzitetna profesorica iz Gorice dr. Lojzka Bratuž pod naslovom **Karel Mihael Attems: Slovenske pridige**. Knjigo je natisnila Grafica Goriziana marca 1993, obsega pa 222 strani večje oblike.

Knjiga spada po pomenu v vrsto tistih temeljnih slovenskih del, ki dokazujejo, da so slovenščino v srednjem veku uporabljali v Trstu in Gorici, od škofa Petra Bonoma do plemiških družin Marenzi Coraduzzi, od Alasia da Sommaripa do grofa nadškofa Karla Mihaela Attemsa. Prof. Breda Pogorelec piše v Predgovoru o razširjenosti slovenščine na Tržaškem in Goriškem, navaja može, ki so jo uporabljali, in knjige, ki so jih napisali, sklepa pa z besedami: »duhovniki so morali svoje znanje (slovenščine) celo dokazovati na tako imenovanem župnijskem izpitu (tak primer je v tržaški škofiji izpričan leta 1755)«.

Grof Karel Mihael Attems izhaja iz ugledne in razvejane plemiške družine Attems, ki je imela svoja posestva po slovenskih, furlanskih in nemških deželah. Rodil se je 1. julija 1711 v Gorici, kjer je tudi umrl 18. februarja 1774. Po ukinitvi oglejskega patriarhata je postal Attems 1750 prvi goriški nadškof. Razmere, ki jih je našel, so bile zelo težke, saj nad 250 let oglejski patriarhi niso smeli stopiti na avstrijski del oglejskega patriarhata, zato je bilo versko, pravno in družbeno življenje duhovnikov in vernikov pomanjkljivo, red in cerkvena disciplina v razsulu. Attems se je takoj lotil dela s kanoničnimi vizitacijami in trikrat prehodil vso škofijo, pregledal vse župnije, samostane, ustanove; zaslišal duhovnike, cerkvene ključarje, zastopnike mest, trgov in vasi. Zapisniki teh kanoničnih vizitacij so dragocen zgodovinski vir.

Goriška nadškofija je tedaj obsegala znaten del Primorske, Dolenjske, Štajerske, Koroške in Gorenjske, 75% vernikov je bilo Slovencev, ostali nemške, italijanske in furlanske narodnosti. At-

tems je govoril vse jezike svojih vernikov in v vseh krajih se je do njih obračal v njihovi materinščini. Govoril in pisal je tudi slovensko, saj je spoznal ta jezik že v nežni mladosti, ga poslušal in se ga naučil, pozneje se je izpopolnjeval s knjigami in v pogovoru z ljudmi. Kot nadškof je izbiral generalne vikarje in rektorje semenišča med slovensko duhovščino, ki ga je tudi službeno redno obiskovala v škofiji. Z vsemi temi je govoril slovensko, na drugi strani pa je bila tedaj bogata slovenska nabožna literatura, zlasti izdaje pridig, ki jih je lahko z uspehom prebiral. Da se je učil stalno in v različnih krajih na vizitacijah, kažejo narečni izrazi in ogromno nemških in romanskih izposojenk.

Bratuževa je našla v Attemsovi rokopisni ostalini v knjižnici goriškega bogoslovnega semenišča 61 rokopisnih enot v slovenskem jeziku, 45 jih je napisal Attems lastnoročno, 16 je prepisov petih piscev. Attems je nekatere rokopise — pridige ali govore — popravljal, jim kaj dostavljal, ker jih je po večkrat uporabil. Obsegajo dve, tri ali štiri strani, napisani so s črnimlo po obeh straneh listov, zato so mnogi poškodovani od črnila, vlage ali plesni, da jih je težko ali celo nemogoče prebrati. Bratuževa je izbrala 28 pridig, 26 jih je napisal Attems sam, dve sta prepisa. Ostale pridige je samo opisala, ker se besedila ponavljajo, gre za prepise ali samo osnutke.

Težka je tudi Attemsova pisava, ker si je prosto prikrojil bohoričico in jo dopolnil z romanskimi in germanskimi sestavinami. Za »č« npr. piše »ch, chi, z, zh ali tch«, enako omahuje pri »š, ž, k, h, kv, hv, nj«, o jezikovnih pomanjkljivostih je Bratuževa zapisala: »Jezikovna podoba teh besedil terja samostojno obdelavo.«

Pridige je avtorica razdelila v šest zaokroženih sklopov: 1. Boga spoznati — 4 pridige o življenju in smrti, zveličanju in pogubljenju. 2. Komaj sem dočkal — 5 pridig ob pastirskih obiskih, škofova radost ob ponovnem srečanju

z verniki, želja, da bi jim pomagal v duhovnih in telesnih težavah. 3. V čast imenu Jezusovemu — 5 pridig o Jezusovemu imenu. 4. Devica Marija — 6 pridig o Marijinih praznikih in bratovščinah. 5. Vse cerkve so časti vredne — 6 pridig o cerkvah, cerkveni hierarhiji in duhovnikih. 6. Meni se v srce smilite — 2 pridigi o posvetitvi nove cerkve in ob požaru.

Na levi strani knjige so natisnjeni prečrkovani prepisi iz izvornika, na desni v posodobljenem prepisu. Bratuževa je svoj posodobljeni prepis takole pojasnila: »ohraniti kolikor mogoče Attemsov jezik in slog. Besedni red skoraj v celoti odgovarja izvorniku. Glavni posegi zadevajo besede in besedne zveze tujega izvora, te v zapisu redno nadomešča slovenski izraz. Popravljen so napačne predložne zveze, neustrezni skloni ipd., prav tako povratno svojilni zaimki, ki jih Attems uporablja po pravih latinskega in italijanskega jezika, ne pa slovenskega.«

Bratuževa je spremenila tudi nekatere dovršne glagole v nedovršne, prav tako je izpustila kazalne zaimke pred samostalniki, ki jih je pod vplivom nemščine vpeljal Trubar. Tako so nastali »goli roditelji«, ki se odmikajo od Attemsove pripovedi, npr.: »k nucu tega človeka = v korist človeka«. Attemsova slovenščina je takó nepopolna, da je nemogoče določiti, kaj bi bilo treba spremeniti, ali pa pustiti vse, kakor je, morda nadomestiti samo grobe tujke. Attems pridig ni napisal zato, da bi izšle v knjigi, ampak jih je uporabljal sam ob kanoničnih vizitacijah in drugih verskih slovesnostih. O tem piše v Uvodu prof. Pogorelčeva takole: »Pri oblikovanju svojih pridig posveča Attems večjo pozornost jasnosti sporočila in miselni podlagi kakor njihovi zunanji podobi.«

Na koncu vsake pridige je Bratuževa dodala osnovne podatke o pridigah in razložila besedne posebnosti in pomanjkljivosti.

V knjigi je sedem faksimiliranih posnetkov pridig, nekaj slikovnega gradiva in povzetek v italijanščini.

Bratuževa je opravila ogromno delo, njena knjiga Karel Mihael Attems: Slovenske pridige spada med temeljne kamne zgodovine slovenskega knjižnega jezika.

Martin Jevnikar

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

ČUKove depeše

Trst, april '93. Kakor se je izvedelo iz dobro obveščanih virov, bo nastala v Trstu še ena krovna organizacija za Slovence, po Gombačevi. Pobudnik zanjo naj bi bil krog okrog ČUKa, imenovala pa naj bi se SNB (Slovenci na beki). Bajce je SNB že vložila pri konzulu Šušmelju prošnjo za sprejem pri predsedniku Kučanu.

Ljubljana, april '93. Potem ko je Southern International University iz New Orleansa v Louisiani razglasila predsednika Kučana za častnega doktorja prava (za njegovo pravno vodenje ZKS), sveta stolica pa mu podelila Pijev red (za obrambo Cerkve pod komunizmom), je, kot se je izvedelo iz cerkvenih krogov, dospela na vodstvo Teološke fakultete v Ljubljani peticija, naj bi ta fakulte-

ta podelila predsedniku Kučanu še častni doktorat iz teologije (za njegov govor ob odkritju Slomškovega kipa v Mariboru). Že imenovani krog SNB (Slovencev na beki) je zainteresiral predstavnika Slovenije pri Sv. Sedežu dr. Faleža, naj bi podprl tudi to pobudo.

Trst, marec '93. Že imenovani krog SNB (Slovencev na beki) je v posebni izjavi za tisk izrazil svoje začudenje nad tem, kako sta reviji ZALIV in MOST ugasnili brez vsakršne reakcije v javnosti. Ogorčen nad takšno ravnodušnostjo je sam sklenil počastiti obe reviji s posebno prireditvijo. Na njej naj bi postavili na grobova obeh revij nagrobnik iz repenskega kamna s sledečima napisoma: nad revijo ZALIV VOJO NO POŠO (HOČEM, NE MOREM), nad revijo MOST pa POŠO NO VOJO (MOREM, A NOČEM).

Trst, april '93. Po valovih radia Trst A smo od njegovega dopisnika na Hrvaškem zvedeli, da v tisti preskušeni deželi njen predsednik Tudžman »vedri in oblačuje«. Ob tem krog SNB svojo ogorčenost potlačuje.

Trst, april '93. List *Iskra, Glasilo komunistov*, namerava posebej počastiti petdesetletnico Stalinove smrti (velik dobrotnik naprednega človeštva je umrl 1953) z okroglo mizo v gledališču Mielala na temo *Stalin v naših srcih*. Zvedelo se je, da se je z nezaslišano nesramnostjo ponudil na okroglo mizo tudi predstavnik »Slovencev na beki« s prispevkom *Stalin v naših prdcih*.

PISMA

Konec skupnega političnega predstavništva Slovencev v Italiji?

Nikoli nisem dvomil, da je takoiimenovana Enotna delegacija Slovencev v Italiji velika prevara, ki zavednim Slovincem v italijanskih strankah daje potuho in jim pomirja vest. Jasno mi je, da samo politična opredelitev za SSK še ne pomeni edine poti za opredelitev slovenstvu, vendar pa je to gotova pot, ki ne vodi nikamor drugam.

Kaj pa druge komponente takoiimenovane Enotne delegacije? Kaj pomenijo takoiimenovane slovenske komisije v okviru italijanskih strank (PSI, DSL, SKP itd.)? Pravzaprav o PSI sploh ni vredno izgubljati besed, saj je ta stranka pokazala v bližnji preteklosti, kako se zavzema za pravice Slovencev: Craxijeva prepoved slovenskega pozdrava na trgu Unità, povezava z Listo za Trst itd. Slovenske komisije v italijanskih strankah ne pomeni-

jo nič, zato ne spadajo v Enotno slovensko zastopstvo ali Enotno delegacijo Slovencev v Italiji.

Koliko štejejo te komisije v italijanskih strankah, je pokazalo tudi glasovanje v Stranki demokratične levice, ko so odločali, ali naj dajo SSK možnost, da izkoristi ostanke na prihodnjih deželni volitvah in vsaj po tej poti pride v deželni svet, potem ko sta Krščanska demokracija in Italijanska socialistična stranka izglasovali tak volilni zakon, ki Slovenski skupnosti onemogoča direkten pristop h koriščenju ostankov kot doslej in jo praktično izključuje iz deželnega sveta. O tem, ali naj se SSK poveže s Stranko demokratične levice, niso odločali člani slovenske komisije, ampak vodstvo stranke v celoti, ki se je med desničarskimi protislovenskimi Republikanci in SSK odločilo za prve.

To je teža, ki jo imajo slovenske komisije v okviru italijanskih strank. Kdaj bodo slovenski volilci teh strank to spregledali? Do kdaj bomo Slovenci podpirali italijanske stranke, ki spodkopavajo naše narodnostne korenine?

P.N.

tipo-lito
graphart

TRIESTE
Viale D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151

LISTNICA UPRAVE

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Maks Gergolet, Doberdob 50.000 lir;
Kristina Podobnik, Opčine 50.000 lir; Maksimiljan Jezernik, Rim 100.000 lir; Marija Semolic Antonic, Devin 50.000 lir; Franca Štekar, Ledine, SLO 50.000 lir; Ema Škabar, Trebče 40.000 lir; Ninko Černic, Doberdob 50.000 lir; Franc Rode, Rim 50.000 lir; Kristina Eržen, Gorica 40.000 lir; Maria Elsbacher Angeli, Pagnacco, UD 50.000 lir; Grazia Gerdol, Trst 50.000 lir.

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Ciril Turk, Stuttgart, Nemčija 17.422 lir; Zofija Šturman Martini, Križpot 5.000 lir; Antonija in Joseph Kogoj, St. German, Francija 56.333 lir; Jakob Kandut, Trst 5.000 lir; Ciril Mejač, Silver Spring, ZDA 2.625 lir; Svojeci darujejo za Mladiko 100.000 lir v spomin na drago mamo Marijo Terčon Lupinc; Livio in Lidija Valenčič darujeta za Mladiko 100.000 v spomin na ljubljeno mamo Marijo Valenčič; Albert Štrajn, Trst 20.000 lir; Nada Roberts, Florida, ZDA daruje 117.800 lir v sklad revije v spomin na dragega brata Dušana Čer-

neta; Gregor Pertot, Nabrežina 40.000 lir; Milena Svetlič, Milwaukee, ZDA daruje 145.000 lir v počastitev spomina nepozabnega soproga Dušana Svetliča; Stanko Zorko, Trst 100.000 lir; Magda in Robert Petaros v spomin na gospo Marijo Valenčič 100.000 lir; Angela Mljač v spomin na Mirko Štoka Lavrenčič 20.000 lir; Družina Marijan Bajc v spomin na Mirko Štoka Lavrenčič 50.000 lir; Lučka in Nidio v spomin na Mirko Štoka 50.000 lir; Lučka in Anka v spomin na Lojzko in Jožeta Peterlina 100.000 lir; F.V. v spomin Ljubke Šorli 20.000 lir.

DAROVİ ZA ZADRUGO

»SLOVENSKI DOM« IN ZA NAŠ SEDEŽ
Družine Buzečan, Germani, Klinc in Pahor v spomin na Valenčičevo mamo 100.000 lir; S.P. v spomin na Miro Štoka Lavrenčič 50.000 lir; H.P. v spomin na Miro Štoka Lavrenčič 100.000; M.M. v spomin na Miro Štoka in Valenčičevo mamo 50.000 lir; Družina Artač 100.000 lir.

Vsem prisrčna hvala!

Uprava deluje od ponedeljka do petka med 9. in 13. uro.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

Vesele velikonočne praznike

POSOJILNICA OPČINE ● KMEČKA IN OBRтна
HRANILNICA IN POSOJILNICA V NABREŽINI
● KMEČKO OBRтна HRANILNICA DOBERDOB
● KMEČKO DELAVSKA HRANILNICA IN POSOJILNICA
V SOVODNJAH ● KMEČKA BANKA GORICA
● TRŽAŠKA KREDITNA BANKA